

Foto: Ida Marie Odgaard/Ritzau Scanpix

YTRINGSFRIHED, GRÆNSER & SATIRE I DANMARK

Dimensioner: Kultur & Historie/Filosofi & videnskab

Vejleder: Flemming Finn Hansen

Navn	RUC-mail	Studienr.
Anna Sigvert Hvidemose	sigvert@ruc.dk	68039
Kristina Joensen Forná	kjfora@ruc.dk	68267
Jeppe Stie-Svendsen	jsties@ruc.dk	68284
Lars Maagaard Hansen	lamaha@ruc.dk	68053

GRUPPENUMMER: S2024812588

HUMBACH: 2. semester 2020, hus 44.3

ANSLAG: 124.782

Abstract

This project is focused around the problematic and complex intervening between freedom of speech and satire. With a historical standpoint and the modern use of freedom of speech in mind, the project is trying to analyze two highly debated cases of satire made public in the newspapers; the satiredrawings of Muhammed and a satiredrawing of the Chinese flag. The purpose of the project is to examine the limits related to freedom of speech in Denmark today. The project conducts an analysis based on history of ideas regarding John Locke, Immanuel Kant and John Stuart Mill. Afterwards an exposition of the present Danish philosophers Frederik Stjernfelt and Ejvind Hansen and the writer Jens-Martin Eriksen is written with the purpose to interpret the cases. Finally, a discussion regarding the freedom of speech's limits is done and furthermore the philosopher's thoughts are reviewed critically.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	1
INDLEDNING	4
PROBLEMFELT	4
PROBLEMFOMULERING	5
PROBLEMSTILLINGER	5
FORMÅL	5
AFGRÆNSNING	5
METODE	7
HERMENEUTIK	7
<i>Den historiske hermeneutik</i>	7
<i>Den eksistentielle hermeneutik</i>	7
METODISKE OVERVEJELSER I FORHOLD TIL PROJEKTET	8
IDÉHISTORISK GENNEMGANG	10
TOLERANCEBEGREBET OG JOHN LOCKE	10
IMMANUEL KANT – OPLYSNING VIA YTRINGSFRIHED	13
JOHN STUART MILL - FRIHED OG SKADE	15
REDEGØRELSE AF HISTORISK BAGGRUND	19
OPLYSNINGSTIDEN	19
OPLYSNINGEN I DANMARK, STRUENSEE OG TRYKKEFRIHEDEN	19
GRUNDLOVEN OG YTRINGSFRIHEDEN	20
BLASFEMIPARAGRAFFEN	22
RACISMEPARAGRAFFEN – STRAFFELOVENS § 266B	24
DEN EUROPÆISKE MENNESKERETTIGHEDSKONVENTION	25
SATIRE	26
<i>Brug af satire i dag</i>	27
ANALYSE AF CASES	28
MUHAMMED-TEGNINGERNE	28
CASE: “DAGENS TEGNING: CORONAVIRUS”	30
FORTOLKNING AF CASES	32
STJERNFELT & ERIKSENS HOLDNING TIL YTRINGSFRIHED	32
EJVIND HANSEN	34
<i>Ytringsfrihed til forhandling</i>	35
<i>Kugleregner møder kuglepen</i>	36
MUHAMMEDTEGNINGERNE SET FRA STJERNFELT OG ERIKSENS SYNSPUNKT	38
CORONA-TEGNING SET FRA STJERNFELT OG ERIKSENS SYNSPUNKT	40
MUHAMMEDTEGNINGERNE SET FRA HANSSENS SYNSPUNKT	41
CORONATEGNINGEN SET FRA HANSSENS SYNSPUNKT	42
DISKUSSION	43
HVAD SIGER DE FORSKELLIGE TEORETIKERE OM NØDVENDIGHEDEN AF AT BEGRÆNSE YTRINGSFRIHEDEN OG HVEM SKAL SÆTTE RAMMER FOR YTRINGSFRIHED?	43
HVLILKEN FUNKTION BØR YTRINGSFRIHEDEN HAVE; BØR DEN PRIMÆRT VÆRE ET MIDDEL ELLER ET MÅL SIG SELV?	44
HVLILKE BEGRÆNSNINGER, RÆKKEVIDDER OG STYRKER ER DER VED DE FILOSOFISKE STÅSTEDER I ET NUTIDIGT PERSPEKTIV?	46

KONKLUSION	49
LITTERATURLISTE	51
MED FORFATTER	51
UDEN FORFATTER	53

Indledning

Problemfelt

Ytringsfriheden er et forholdsvist nyt begreb i verdenshistorien, og tankerne bag begynde allerede med reformationen i 1500-tallet. Især oplysningstiden i Europa var ytringsfrihed i fokus og er siden da blevet diskuteret af flere omgange. En af de store tænkere bag ytringsfriheden var John Locke med sine tanker om grundlæggende tolerance og frihed indenfor blandt religion og ejendom (Jacobsen, 2003: 25, 28-32). Ytringsfrihed bliver også i Danmark et omdiskuteret emne, da den tyske læge Johan Struense i slutningen af 1700-tallet indførte absolut ytringsfrihed, herunder trykkefriheden (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 150-154). Det var Danmark dog ikke klar til, og derfor var det først i 1849, at ytringsfriheden reelt bliver indført med grundloven. Grundlovsfadderne kunne dog ikke slippe ytringsfriheden helt fri, og man tilføjede derfor, at enhver borger har ytringsfrihed, “[...] dog under ansvar for domstolene” (Folketinget, 2017).

Grænsen for friheden til at ytre sig har lige siden indførelsen af grundloven været omdiskuteret. Flere gange har Danmark indskrænket ytringsfriheden; f.eks. måtte man før i tiden ikke ”*bespotte Gud*”, hvilket med tiden blev omdannet til, at man ikke måtte krænke den religiøse følelse (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 515). Hertil har man også indført blasfemi- og racismeparagraffen af hensyn til religion og minoriteter i Danmark. Flere begivenheder har også været med til at sætte rammerne for ytringsfriheden i Danmark, især Muhammed-tegningerne i midt 00’erne, der blev bragt i Jyllands-Posten. Disse satiretegninger blev ikke blot et højt debatteret emne i Danmark, men også i hele verden. Netop traditionen med satiretegninger har dybe rødder i Danmark, og de bliver ofte brugt til at karikere personer med magt eller til at indramme en aktuel begivenhed (Pedersen, 2015).

Det var også det, som skete i vinteren 2020, hvor Jyllands-Posten offentliggjorde en satiretegning, der indrammede begivenheden med coronasmitten i Kina. Den kinesiske ambassade fandt denne tegning krænkende, og dermed var der lagt op til endnu en debat om ytringsfrihed (Frøelund, 2020). Danskerne var både under Muhammed-krisen og under den seneste debat med Kina-flaget meget splittede, om hvorvidt det var moralsk i orden at offentliggøre tegningerne. Grænsen for ytringsfrihed er konstant til debat, og derfor er det forsåt interessant at undersøge, hvor grænserne for denne går.

Problemformulering

Har Danmark i praksis absolut ytringsfrihed? Hvis ikke, hvilke begrænsninger er den underlagt, og hvordan kommer det til syne i den kunstneriske udtryksform satire med udgangspunkt i Muhammed- og Coronategningerne?

Problemstillinger

1. Hvor kommer ytringsfrihedstanken fra, og hvordan har den udviklet sig i Danmark?
2. Hvad mener Frederik Stjernfelt, Jens-Martin Eriksen og Ejvind Hansen om absolut ytringsfrihed, og hvordan præger det deres syn på de to cases: Muhammedtegningerne og Coronategning?
3. Hvilket synspunkt har John Locke, Immanuel Kant og John Stuart Mill på absolut ytringsfrihed, og har disse synspunkter stadig relevans i dag?

Formål

Formålet med projektet er at undersøge i, hvilken kontekst ytringsfrihedstankerne opstod og belyse hvilke markante personer, der har præget udviklingen. Det ønskes undersøgt, hvordan ytringsfriheden og rammerne for denne har udviklet sig i Danmark. Ydermere er formålet at tegne et billede af den aktuelle ytringsfrihedsdiskussion, som udspiller sig i Danmark, samt at undersøge hvilken betydning, det har for den absolutte ytringsfrihed.

Afgrænsning

Dette projekt kunne have gået mange veje, da emnet ytringsfrihed har mange forskellige vinkler, der kan undersøges og analyseres. Derfor har en afgrænsning af emnet været nødvendig for at kunne lave projektet, hvilket gruppen har gjort sig mange overvejelser omkring.

Satire var oplagt at undersøge, da den udfordrer ytringsfriheden meget tydeligt. I stedet kunne man også have valgt kigge på mediernes ansvar og virke i forbindelse med ytringsfrihed, da de har en stor magt over hvilke ytringer, der bliver hørt, og hvilke der bliver glemt. Satire fandt vi dog mere interessant, idet debatten tilhørende genren tydeliggør forskellige holdninger til, hvor ytringsfrihedens grænser bør gå.

Ytringsfrihed og satire valgte vi at afgrænse til en dansk kontekst grundet vores interessefelt. Vi kunne dog have valgt at kigge på ytringsfrihed og satire i andre lande såsom Frankrig, der også har haft mange diskussioner omkring ytringsfrihed. En case, der kunne have været relevant i denne forbindelse, var eksempelvis satiremagasinet Charlie Hebdo, som er kendt for kontroversielle tegninger af bl.a. islamiske figurer. Vi havde herudover overvejet at inddrage tre til fem cases, hvor vi ville analysere satiretegninger, der var meget kontroversielle og tegninger, som var mere ukontroversielle. Vi kunne også inddrage en satiretegning med tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen, der blev afbilledet som brunskjortet nazist af den britiske avis The Guardian. Vi valgte dog at begrænse os til to cases således, vi kunne gå mere i dybden. Satiretegningen af Kinas flag valgte vi på baggrund af den politiske reaktion, som tegningen havde. Flere debattører drog parallelle linjer til Muhammed-sagen, og derfor var det oplagt at inddrage netop de to cases. Muhammed-sagen har været en af de mest omdiskuterede sager om ytringsfrihed i nyere dansk historie. Muhammed-sagen og satiretegningen af Kina-flaget har begge elementer af grundlæggende dilemmaer og paradokser, som ofte diskuteres i forbindelse med ytringsfrihedsdebatten.

Efter valget af cases skulle vi afgrænse os både i henhold til filosoffer og den historiske baggrund for ytringsfriheden. Emnet har en lang historie, og der var flere diskussioner om, hvor langt tilbage og hvilke historiske begivenheder samt filosoffer, der var mest relevante for projektet. Vi kunne have valgt at kigge på den franske revolution og dens indflydelse for ytringsfrihed. Her kunne vi også have inddraget Francois de Voltaire, der advokerede for tankefrihed, ytringsfrihed og religionsfrihed. Grundet projekts pladsmæssige omfang måtte det dog udelades, da vi fandt andre faktorer mere relevante.

Også metodisk har vi afgrænset projektet. Oprindeligt havde vi et ønske om at afdække den nutidige danskers holdning til, hvor grænsen for ytringsfrihed går. Til det ønskede vi at bruge kvalitative metoder, herunder interviews, hvor vi ville fremlægge forskellige cases i form af satiriske tegninger. Herefter ville vi have deltagerne til at rangere casene efter, hvor deltagerne ville placere dem efter deres moralske grænse. Som følge af manglende relevans for opgaven fravalgte vi denne ide. Vi kunne også have valgt at lave en mere dybdegående billedanalyse af satiretegningerne, hvor vi hermed bedre kunne pointere de kontroversielle elementer i tegningerne. Det har vi dog afgrænset os fra, idet projektets dimensioner er Filosofi & Videnskab samt Kultur og Historie og ikke Tekst & Tegn, hvorfor projektet i stedet lægger sin vægt andetsteds.

Metode

Hermeneutik

Projektet benytter sig af hermeneutik som metode, da hermeneutik går ud på at forstå mening gennem fortolkning (Collin & Køppe, 2003: 27). Hermeneutikken kan deles op i to retninger: den historiske hermeneutik og den eksistentielle hermeneutik (id:148-149).

Den historiske hermeneutik

Den historiske hermeneutik bygger på to grundlæggende holdninger. Det første synspunkt går ud på, at alle menneskelige og kulturelle fænomener er styret af deres kontekst og dermed historiske sammenhæng. Denne historiske sammenhæng vil altid være anderledes end den foregående, men alle kontekster er lige meget værd, og derfor er ingen tidslige perioder bedre end andre, de er blot forskellige (id:148). Det andet synspunkt går ud på, at man skal være objektiv. Man skal dermed gøre sig bevidst om sin egen kontekstbaserede forforståelse og fjerne sig fra denne for ufiltreret at kunne forstå meningen af det givne fænomen (id: 149). Det er derfor vigtigt at agere historiebevidst ved at sætte sig udover sine subjektive forhåndsformede meninger.

Den eksistentielle hermeneutik

Den eksistentielle hermeneutik bygger videre på den historiske hermeneutik, men er i opposition til denne på visse punkter (id: 149). Mennesket opfattes her som foretagsomt i modsætning til den traditionelle erkendelsesteori, hvor mennesket blot er iagttagende. I tilføjelse til det fremfører filosofen Martin Heidegger, at forståelse er betinget af en forforståelse. Dette bygger den tyske filosof Hans-Georg Gadamer videre på.

Gadamer kritiserer de faste rammer for fortolkninger og mener ikke, at der kan opstilles generelle regler for, hvordan fortolkningen og forståelsen bedst opnås. Man kan derfor ifølge Gadamer ikke benytte sig af fastlåste skemaer og specifikke metoder (Gadamer, 1960: 292-293). Dette understreger Gadamer, da han på sin første side af *Sandhed og metode* skriver:

“It is not concerned with a method of understanding by means of which texts are subjected to scientific investigation like all other objects of experience. It is not concerned primarily with amassing verified knowledge, such as would satisfy the methodological ideal of science—yet it too is concerned with knowledge and with truth.” (Gadamer, 1960: 1)

Det drejer sig altså ifølge Gadamer ikke om en fast og objektiv tolkning eller forståelse, men mere om selve indlevelsen og interessen for sandheden. Man skal være

opmærksom på ens egen forforståelse og fordomme ved læsningen af en tekst: “[...] *so that the text can present itself in all its otherness and thus assert its own truth against one’s own fore-meanings.*” (id: 271-272). I denne forbindelse kritiserer Gadamer den historiske hermeneutik for dens opfattelse af, at fordomme ikke spiller nogen rolle (id: 272-273). Alle har fordomme, som der ikke kan ses bort fra, når en tekst læses. Man skal derimod forstå sine fordomme således, man er opmærksom på hvilken opfattelse, som haves i mødet med teksten.

Gadamer betragter dermed hermeneutikken som et forståelsesfænomen, hvor det væsentligste findes i egen forståelse (id: 256). Selve genstanden for fortolkning er derfor omdrejningspunktet (ibid). I denne forbindelse forklarer Gadamer om ‘sammensmeltningen af horisonter’. Den forståelseshorisont man har bliver udfordret i mødet med en tekst, som har en anden forståelseshorisont. Gennem læsning af en tekst sker en gradvis sammensmeltning af horisonterne: “*Similarly, working out the hermeneutical situation means acquiring the right horizon of inquiry for the questions evoked by the encounter with tradition.*” (Gadamer, 1960: 302)

Den eksistentielle hermeneutiske cirkel danner ifølge Gadamer grundrammen for fortolkningsprocessen. Cirkelbevægelsen består i den ældre metodiske hermeneutik af en vekselvirkning imellem forforståelse og det læste, altså en sammenhæng mellem del og helhed, og dermed en rekonstruktion af, hvad tekstens mening egentligt er. Gadamer skriver: “[...] *According to this theory, the circular movement of understanding runs backward and forward along the text, and ceases when the text is perfectly understood.*” (Gadamer, 1960: 293). Fortolkningsprocessen skal dermed baseres på uddrag af selve helhedsforståelsen og de enkelte dele. Man vil på baggrund af dette hele tiden forme en ny helhedsforståelse for værket. Gadamer betragter derimod den hermeneutiske cirkel som en mere uformel metodisk tilgang til forståelsen. Den hermeneutiske tolkning af teksten involverer dermed en forståelse for tekstens historiske kontekster og traditioner. En særlig bevidsthed om fortiden i fortolkningsprocessen er dermed nødvendig for at kunne skabe sammenhæng mellem teksten og fortolkeren. Dog er forskellen som sagt, hvorvidt man kan fjerne sig fra sin egen historiske kontekst eller ej.

Metodiske overvejelser i forhold til projektet

Vi har i projektforløbet taget højde for disse metodiske overvejelser og ladet os guide af de hermeneutiske idealer om fortolkning og forståelse. Før projektets begyndelse havde vi en

forforståelse af, hvad ytringsfriheden er, hvorfor vi har ytringsfrihed og hvilke begrænsninger ytringsfrihed er underlagt, dog var vores forforståelser forskellige. For at kunne udvide vores forforståelser forsøgte vi at efterleve den historiske hermeneutik og derved være objektive i vores analyse af filosofernes tanker om ytringsfriheden. Men i bagklogskabens lys udførte vi muligvis reelt eksistentiel hermeneutik, da man ifølge denne altid vil være subjektiv. Derfor kan der ligeledes argumenteres for, at vi har lavet en subjektiv analyse og dermed udført eksistentiel hermeneutik. Vi er derfor klar over, at der her indfinder sig et metodisk problem, hvor der vil være forskellige teoretiske holdninger til vores arbejde, hvilket også gør sig gældende i caseanalysen. I fortolknings- og diskussionsafsnittet var vi derimod fra start af klar over, at vi arbejdede med eksistentiel hermeneutik og dermed subjektive vurderinger. Gennem en vekselvirkning mellem tekstens budskab og vores egen forforståelse har vi opnået en ny forståelse. Vi er kommet til den holdning, at ytringsfriheden ikke blot fungerer som et mål, men også som et middel, da vi vurderer, at ytringsfriheden har til formål at udvikle samfundet og gøre menneskeheden klogere. Hvis ytringsfriheden kun bliver set som et mål i sig selv, kan den ende med at blive kontraproduktiv og et forsvar for intolerante ytringer. Vi vurderer, at ytringsfriheden skal danne grundlag for tankefrihed og positiv udvikling af samfundet.

Idéhistorisk gennemgang

Projektet vil gennem følgende afsnit udføre en idehistorisk analyse af John Locke, Immanuel Kant og John Stuart Mill, og dette med formålet at belyse ytringsfrihedsbegrebets oprindelse, udtryk og udvikling.

Tolerancebegrebet og John Locke

Tolerance er et begreb, der oprindeligt har sin rod i spørgsmålet om religiøs tolerance i forbindelse med reformationen. Inden reformationen var den vestlige del af Europa nemlig samlet under én religion i form af den romersk-katolske kirke, men med Martin Luther i spidsen blev der sået tvivl om denne uniformitet (Jacobsen, 2003: 7-8), da han var imod katolicismen. Luther mente nemlig, at ethvert menneske selv skulle fortolke bibelen og forstå den individuelt, men samtidig påpegede han, at denne forståelse ikke er subjektiv. Helligånden har påduttet os alle en sikker erkendelse, hvormed vores individuelle forståelse af bibelen bygger på en fælles fornuft og tekstens objektivitet (id: 12-14).

Den engelske reformation begynder i 1531, hvor Henrik den VIII tog magten over den engelske kirke og dermed brød med Rom. Der kommer herefter en lang periode med religiøse borgerkrige i England. I 1632 fødes John Locke (id: 20-23), og han bliver den første til klart at formulere en adskillelse mellem kirke og stat, hvilket medfører, at religion får status af at være et privat anliggende (id: 7). I England er der en forholdsvis stor religionsfrihed, dog med undtagelse af katolikker, under dens tid som republik fra 1653-1660. Det er Locke imod, og i overensstemmelse med hans ånd vedtager parlamentet i 1662 en lov om uniformitet indenfor kirken (id: 24-28). Lockes holdning til religiøs tolerance ændrer sig dog i 1665-1666, hvor han besøger Brandenburg-Kleve, der har en høj grad af religiøs frihed. Her møder han lord Ashley, der er tilhænger af religiøs tolerance og modstander af uniformitetspolitikken. Det er på hans opfordring, at Locke i 1667 skriver *Essay on Toleration*, hvor han forsvarer en begrænset tolerance.

I dette essay påpeger Locke, at det er en afgrænsning af statens mission, der bestemmer grænserne for tolerance, og statens mission er at sikre den offentlige fred og at forsvare den private ejendomsret, hvormed det kun er dette, den skal beskæftige sig med. Ydermere argumenterer Locke for, at forskellige sekter og religioner ikke nødvendigvis medfører social uro, hvormed uniformitet i forhold til religion ikke er nødvendig. Dog er

katolicisme undtaget denne tolerance, da katolikker ses som truende for den politiske situation (id: 25, 28-32).

Denne tankegang udfoldes yderligere i hans senere værk fra 1689 ved navn *Et brev om tolerance*, hvor Locke argumenterer imod religiøs forfølgelse, selvom forfølgerne påstår, at den forekommer af kærlighed og et ønske om at frelse sin næste. Han mener nemlig, at forfølgelsen blot forekommer på grund af et ønske om at opnå magt, da de der forfølger ikke er efter sine egne, som lever i synd, og dermed er truende på deres frelse. At forfølge er generelt imod kristendommens værdier, som har fokus på barmhjertighed og næstekærlighed (id: 33-34). Locke forklarer:

“Jeg appellerer til de personers samvittighed, som under et religiøst påskud mishandler, ruinerer, plyndrer og myrder andre, og jeg spørger, om de gør dette med en venlig og god hensigt? Jeg kunne først tro på en sådan iver for troen, når jeg så, at de på samme måde korrigerede de af deres venner og bekendte, som åbenbart syndede mod evangeliets forskrifter [...]” (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003: 57)

For at ingen misbruger statens rolle og herunder sikkerhed og love som påskud for en religiøs forfølgelse, for at ingen misbruger religionen til at slippe for straf og for at *“ingen enten som fyrstens trofaste undersåt eller som oprigtigt troende på Gud krænker sig selv eller andre”* (id: 60), må der defineres en grænse mellem sager, der vedrører staten og sager, der vedrører religion (ibid). I denne forbindelse er statens mission det, der bestemmer grænserne for tolerance, og statens opgave er at beskytte og sørge for borgernes frihed, sundhed, ejendom og liv, hvilket Locke kalder for de borgerlige goder (ibid). Som tilføjelse skal det påpeges, at sikring af den offentlige fred ligeledes må formodes at være en del af statens mission, som det blev påpeget i *Essay on Toleration*, da det går under beskyttelse af borgernes liv i og med, at deres liv afhænger af offentlig fred. De borgerlige goder kan staten dog kun beskytte imod udefrakommende trusler og ikke imod individets egen trussel mod sig selv: *“Lovene søger så vidt muligt at beskytte undersåtternes ejendom og helbred mod fremmed magt eller bedrag, men ikke imod ejerens egen forsømmelighed eller ødselhed. Ingen kan mod sin vilje tvinges til at være sund eller til at blive rig”* (id: 74). Som tilføjelse er det kun staten, der skal have magt over de borgerlige goder og ikke det kirkelige samfund (id: 66), men statens magt stopper også her, og den skal dermed ikke udvides til også at regere over den sjælelige frelse (id: 60-61). Dermed anses den enkelte borgers frelse som en privatsag, og frelsen forekommer som virkning af en indre tro (Jacobsen, 2003: 36), som det ses med Lockes ord: *“Da ingen jo kan*

tro noget på en andens befaling, selvom han måtte ønske det; thi det er i troen, at religionens sande og frelsegivende magt og virkning består” (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003: 61). I denne forbindelse er det ikke tilladt staten at pådutte nogen kirke en bestemt liturgi (id: 81).

I forlængelse af ovenstående fastholdes der fra *Essay on Toleration*, at forskellige religioner ikke nødvendigvis medfører social uro, hvormed uniformitet stadig ikke er påkrævet (Jacobsen, 2003: 34): *“Hvis forsamlinger, højtidelige sammenkomster [...] offentlige religiøse handlinger tillades én: skal dette også tillades alle remonstranter, antiremonstranter, lutheranere, anabaptiser, socianere med lige ret”* (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003:104). Derimod er det ikke de forskellige religioner, men derimod den manglende tolerance af andre religioner, der medfører social uro (id: 104-105). Locke mener dog, at den religiøse tolerance stadig ikke skal gælde for katolikkerne, og der tilføjes desuden, at den heller ikke skal gælde for ateister (Jacobsen, 2003: 37): *“Til sidst skal den, som benægter den højeste magts eksistens, på ingen måde tolereres. Thi hverken troskab, pagt og ed kan være noget helligt og varigt for en ateist, og disse er i den grad det menneskelige samfunds bånd, alt går til grunde med udslættelsen af ud eller troen på ham”* (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003: 99).

Hvis staten opfylder sin mission og beordrer noget, som går imod den enkelte borgers samvittighed, så er borgeren forpligtet til at følge statens befaling, men det scenarium vil sjældent forekomme, hvis staten lever op til sit formål. Bryder staten derimod sin mission og gennemtvinger en bestemt religion, så er borgerne ikke forpligtede til at følge denne: *“Hvis loven vedrører ting, som ikke ligger inden for øvrighedens område, dvs. at folket eller en del af det tvinges til at bekende sig til en fremmed religion og til at anvende en fremmed liturgi, så er de, som mener noget andet, ikke forpligtet af disse love.”* (id: 95). Selvom staten i sidste ende kan sætte sine hensigter igennem med tvang, så er det umuligt for staten at kontrollere borgernes meninger og tro, og derfor skal enhver kunne tænke og tro, som man ønsker. Forsøger staten alligevel at påtvinge en borger at tro eller mene noget, de ikke er enige i, så gør man denne til en hykler, hvilket ikke ses som noget Gud vil sætte pris på (id: 35-36). Grundet ovenstående afgrænsning af statens mission må staten udelukkende gribe ind, hvis borgernes meninger og handlinger skader staten eller andre mennesker indenfor rammerne af statens førnævnte mission (id: 38). Her skal det påpeges, at det må formodes, at det omhandler offentlige meninger og handlinger, da staten som sagt ikke skal styre folks tro eller meninger, hvortil det ydermere kan tilføjes, at man kan formode årsagen til, man ikke må skade staten er, at staten er dem, der står for beskyttelsen af de borgerlige goder.

Endvidere skal mennesket ikke fødes ind i en bestemt kirke, og man skal kunne forlade den specifikke kirke, hvis det ønskes (Jacobsen, 2003: 34). Kirken skal være “*et frit og frivilligt samfund*” (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003: 63), som ikke på nogen måde anvender tvang, da det udelukkende hører til statsmagtens beføjelser (id: 66). Det skal dog pointeres, at alle stadig skal være en del af en form for kirke (id: 80), og det illustrerer, hvordan Locke stadig er en religiøs tænder. I forhold til den sande religion anser Locke en usikkerhed forbundet hermed i den forstand, at staten ikke er bedre end andre til at have viden herom. Grundet dette skal staten ikke fastsætte den rette religion: “*Jeg vil hævde, at øvrigheden ikke bedre kender den eneste snævre gangsti, som leder til himlen, end den enkelte*” (id: 77) og heller ikke kirken, da alle religioner føles som sande for den, der er troende (Jacobsen, 2003: 36). Selv i det scenarie, hvor man besad en viden om den sande religion, så ville det ikke være gavnligt at påtvinge borgerne den, da frelsen, som beror på indre tro og tvang, som dermed ikke medfører frelse (Locke, omtalt i Jacobsen, 2003: 79-80).

Immanuel Kant – oplysning via ytringsfrihed

Oplysningstidens grundtanke kommer særligt til udtryk hos den tyske filosof Immanuel Kant i hans artikel “Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?” fra *Berlinische Monatsschrift* udgivet i 1784.

Ifølge Kants filosofi er mennesket selv skyld i dets umyndiggjorte position i samfundet og har dermed også selv ansvar for at opnå indsigt og oplysning. Dette opnås ifølge Kant via rationel tankegang og mod til at deltage i diskussioner i samfundet:

”AUFKLÄRUNG ist der Ausgang des Menschen aus seiner selbstverschuldeten Unmündigkeit. Unmündigkeit ist das Unvermögen, sich seines Verstandes ohne Leitung eines anderen zu bedienen. Selbstverschuldet ist diese Unmündigkeit, wenn die Ursache derselben nicht am Mangel des Verstandes, sondern der Entschliebung und des Mutes liegt, sich seiner ohne Leitung eines andern zu bedienen. Sapere aude! Habe Mut, dich deines eigenen Verstandes zu bedienen! ist also der Wahlspruch der Aufklärung.” (Kant, 1784: 5)

Mennesket skal turde bruge sin forstand, fornuft og ikke blot lade sig lede blindt af autoriteter. Men friheden og retten til at ytre sig frit bliver sat i et samfundsmæssigt paradoksalt lys, da Kant danner modsætninger imellem *offentlig brug af fornuft* og *privat brug af fornuft*. Det bliver en konstruktion til forsvar af den absolutte frihed dog med forbehold indbygget (id: 6).

Den private brug af fornuft definerer Kant: *"Den Privatgebrauch nenne ich denjenigen, den er in einem gewissen ihm anvertrauten bürgerlichen Posten oder Amte von seiner Vernunft machen darf"* (ibid). Et sådant embede eller erhverv kunne ifølge Kant være en præst, en officer eller andre offentlige myndighedspersoner. Individene, som er ansat i disse hverv, bruger i forbindelse med deres arbejde fornuften privat som myndighedspersoner i bestemte roller. Eksempelvis må officeren ikke stille spørgsmål ved udstedte ordrer, og ligeledes kan han kræve, at hans egne ordrer bliver fulgt.

Det er ifølge Kant helt essentielt for samfundets og statens vitale funktioner, at alle borgere, inklusivt myndighedspersonerne selv, indordner sig under reglementerne for den private brug af fornuften uden modstand. Dette er dermed en nødvendig accept af begrænsninger og forbehold ved absolut ytringsfrihed (id: 4-6). Kant beskriver dette:

"Nun ist zu manchen Geschäften, die in das Interesse des gemeinen Wesens laufen, ein gewisser Mechanism notwendig, vermittelt dessen einige Glieder des gemeinen Wesens sich blos passiv verhalten müssen, um durch eine künstliche Einhelligkeit von der Regierung zu öffentlichen Zwecken gerichtet oder wenigstens von der Zerstörung dieser Zwecke abgehalten zu werden. Hier ist es nun freilich nicht erlaubt zu rasonieren; sondern man mus gehorchen."

(Kant, 1784: 6)

Her understreges det, at den private brug af fornuften er underlagt samfundsmæssige forpligtelser. De offentligt ansatte skal være orienterede mod offentlighedens mål og de retningslinjer, som fastsættes af den givende regering, hvorfor de blot skal adlyde.

Men udenfor den private brug af fornuften og dens pålagte indskrænkninger, findes den offentlige brug af fornuften. I den offentlige brug af fornuften er det muligt at stille spørgsmål og betvivle autoriteterne. Det er derfor nødvendigt at ræsonnere, tvivle, kritisere og stille spørgsmålstejn, da det ifølge Kant netop er i offentligheden oplysningen spredes: *"Ich verstehe aber unter dem öffentlichen Gebrauche seiner eigenen Vernunft denjenigen, den jemand als Gelehrter von ihr vor dem ganzen Publikum der Leserwelt macht."* (Kant, 1784: 6).

Selvom myndighedspersonen skal adlyde ordre og følge de regelsæt, som staten dikterer, så bør han ifølge Kant ikke forhindres i at udtrykke sig med offentlig fornuft. Dette kan være om observationer, bekymringer eller kritik, som den lærde har tilegnet sig inden for en offentlig instans. Det samme gælder ifølge Kant borgerne i samfundet. De skal underordne sig samfundets regler, men må gerne ytre offentlige meninger, som kritiserer disse (id: 5-7).

Den offentlige brug af fornuft bør ifølge Kant være ubegrænset. Som lærd skal man have lov til at sprede sin lærdom til resten af befolkningen og tale frit uden begrænsninger: "[...] *im öffentlichen Gebrauche seiner Vernunft, genießt einer uneingeschränkten Freiheit, sich seiner eigenen Vernunft zu bedienen und in seiner eigenen Person zu sprechen.*" (id: 7). Kant mener dermed, at de lærde skal hæve sig over de private begrænsninger og ræsonnere offentligt. Det er altså ifølge Kant i orden, at der er en smule begrænsninger på ytringsfriheden så længe, dette er i samfundets interesse. Dette underbygger han yderligere:

"Hier ist überall Einschränkung der Freiheit. Welche Einschränkung aber ist der Aufklärung hinderlich, welche nicht, sondern ihr wohl gar beförderlich? – Ich antworte: Der öffentliche Gebrauch seiner Vernunft mus jederzeit frei sein, und der allein kann Aufklärung unter Menschen zustande bringen; der Privatgebrauch derselben aber darf ofters sehr enge eingeschränkt sein, ohne doch darum den Fortschritt der Aufklärung sonderlich zu hindern."
(id: 6)

Immanuel Kants oplysningsfilosofi taler dermed for den størst mulige grad af frihed til at ytre sig. Dette vil ifølge Kant udbrede oplysningen til menneskeligheden og på denne måde danne fundament for et bedre samfund. Dog vil han imødegå frygten for, at ubegrænset ytringsfrihed vil kunne skade samfundet.

Dette efterlader Kants filosofi med et paradoksproblem. For hvad nu hvis vi forestiller os en situation, hvor privat brug af fornuften kunne hjælpe oplysningsprocessen, hvis fri ytring havde været tilladt. Ligeledes kunne vi omvendt forestille os, at offentlig brug af fornuft kunne være skadende for mindretalsgrupper i samfundet eller ligefrem hæmmende for oplysningsprojektet, hvis dette benyttes til udbredelse af misinformation i samfundet. Desuden må skillelinjen mellem 'offentlig' og 'privat' brug af fornuft være svær at differentiere imellem for en myndighedsperson. Dette indeholder unægteligt en stor vekslen mellem to tæt forbundene sfære, der til tider uundgåeligt vil kolliderer med hinanden.

John Stuart Mill - Frihed og skade

John Stuart Mill blev født i 1806 i det nordlige London. Jeremy Bentham, der er anerkendt som en grundlæggende tænker bag utilitarismen, indtog en plads i hans families hjem tidligt i Mills barndom, og Benthams utilitaristiske tankegang tog Mill med videre. I 1999 udgiver Mill bogen *Om friheden*, hvilket har gjort ham til en af grundlæggerne af den moderne liberale tankegang samt ytringsfrihedstanken (Macleod, 2018). John Stuart Mill er en af de mest essentielle

tænkere bag ideologien liberalisme, og han videreudvikler tankerne af John Locke og Francois Voltaire. Fokusset på frihed, individualitet og retten til at ytre sig frit er kerneelementer i Mills anerkendte bog *Om friheden*.

I først omgang er det relevant at spørge, hvorfor er ytringsfrihed vigtig. Ifølge Mill er ytringsfriheden et grundlæggende element i et moderne samfund og afgørende for samfundets udvikling. Den rette kurs for samfundet kræver tankefrihed og diskussionsfrihed, da man kun gennem frie tanker kan opnå nye ideer, som kan forbedre samfundet. Ytringsfriheden skal udbygge menneskets bevidsthed (Mill, 1999: 50). Alle skal have ret til at ytre sig, også selvom de ikke er eksperter. Selvom hele verdensbefolkningen på nær én person mente det samme, ville det ikke give majoriteten ret til at lukke munden på denne ene person. Faktisk ville det muligvis skade samfundet, hvis man ikke lytter til denne enkelte person, da denne persons ytringer og tanker kan rumme en del af sandheden; man risikerer at fortrænge sandheden (id: 31). I bogen *Om friheden* kommer han med et eksempel på dette, da han inddrager henrettelsen af den græske filosof Sokrates. Dommeren, der dømte Sokrates, handlede efter sin egen overbevisning om, at han gjorde det rigtige, men både i dag og i 1800-tallet anerkendes Sokrates som en vigtig filosof, og man ville ikke have henrettet ham (id: 40-42).

Hvornår kan man så vide, hvornår noget er sandt? I denne sammenhæng er diskussionsfriheden vigtig. Kun gennem en fri diskussion kan flere meninger og holdninger komme til syne, og først efter en saglig diskussion er der mulighed for at finde frem til sandheden. Man kan ikke kalde en påstand for sand, før den er blevet testet hos andre, der kan analysere argumentet og herefter modargumentere (id: 64). Inden et individ indgår i en diskussion med sine egne argumenter, så forklarer Mill, at personen selv skal teste sit argument grundigt, før han/hun fremlægger det for andre; personen skal teste om argumentet holder vand. Samtidig skal personen også sætte sig grundigt ind i modstanderens argument for at kunne forstå sit eget. Argumentet bør kun høres fra en person, som fuldt og fast tror på argumentet, for ellers er man ikke retfærdig overfor argumentet (id: 54). På den måde forbereder man sig også på en sober debat med fokus på argumenterne. En vigtig pointe ifølge Mill er, at personerne i diskussionen skal have gode manerer og pli, da man ikke ønsker, at diskussionen skal blive personlig: "*Den groveste forseelse består i sofistisk argumentation, hvor man med vilje skøjter hen over kendsgerninger og grunde, forvansker sagens elementer eller giver en misvisende fremstillingen af modpartens position.*" (id: 73).

Grundlæggende tager Mills filosofi udgangspunkt i *frihedsprincippet*. Princippet kan deles op i to dele: den adfærd, som udelukkende omhandler individet selv, og den adfærd som går udover andre (Mill, 1999: 24). Den adfærd som kun omhandler individet selv, bør ingen forhindre eller bestemme over. Andre personer kan prøve at overbevise individet om at gøre anderledes, men de må aldrig tvinge individet til en anden adfærd, så længe adfærden kun har konsekvenser for individet selv. Mill opsummerer: ”*Individet er helt og holdent herre over sig selv, over sin egen krop og sit eget sind.*” (ibid).

Modsat argumenterer Mill for, at hvis et individs handling har konsekvenser for andre end ham/hende selv, så har samfundet ret til at ændre personens adfærd, eventuelt med magt, hvis det er nødvendigt. Det kalder Mill for *skadesprincippet*: ”*Den eneste del af et menneskets adfærd, for hvilken det står til ansvar over for samfundet, er den, som berører andre.*” (ibid). Eksempelvis må du ikke slå en person i ansigtet; populært sagt: din frihed til at svinge din næve stopper ved tippen af min næse (id: 27).

Det er interessant, at Mill med skadesprincippet forklarer, at en person skal stilles til ansvar for, når personen skader andre. Det står lysende klart, at ved fysisk vold siger skadesprincippet, at samfundet må skride ind, men kan en ytring overhovedet skade andre? Som udgangspunkt kan en ytring godt skade en person, hvis ytringen opfordrer til direkte skade eller vold på en anden person, som filosof og lektor Jørgen Husted fortolker det. Dog skal denne skade være lysende klar, og man skal stensikker på, at ytringen gør direkte skade på et andet menneske (Husted, 2008: 179). Dette gælder dog kun statens muligheder for at gribe ind. Mill argumenterer for, at det ‘sociale tyranni’ har lige så megen magt over individerne, som staten har. Dermed kan moralsk fordømmelse fra flertallet også have en stor magt og kan påvirke hvilke ytringer, som flertallet finder passende (Mill, 1999: 18-19)

Skadesprincippet indbefatter også injurier, hvor en person krænker en anden persons ære eller bagvasker en persons omdømme. Dermed sætter Mill også grænser for ytringsfriheden (Van Miller, 2002). Mill sætter dog stadig ytringsfriheden højt, og han forklarer:

“*I det øjeblik nemlig, hvor en mening, jeg opfatter som anstødelig, kommer ud over tændernes gærde hos en anden, krænker den alle de 'sociale rettigheder', Alliancen udstyrer mig med. Doktrinen giver hver og én af os noget at skulle have sagt om andre personers moralske, intellektuelle, ja selv fysiske, habitus – og hvor meget, bestemmer hver enkelt helt selv ud fra egne målestokke.*” (Mill, 1999: 116).

Det kan tolkes ud fra dette citat, at hvis en person bliver krænket på sine følelser af en modpart, giver det ikke samfundet ret til at gribe ind. Ytringen skal være tydeligt skadende, før samfundet har ret til at gribe ind. Igen understreger Mill, at det også handler om at føre en god debattone og prøve at få en så konstruktiv samtale som muligt, således man kommer så tæt på sandheden så muligt (id: 74-75). Gennem sandheden kan mennesket udvikle sig. Det er også ud fra antagelsen om, at menneskets mål er udvikling, som er udgangspunktet i Mills brug af utilitarisme. Utilitarisme skal ifølge Mill bruges som et middel i moralske dilemmaer som f.eks. i forbindelse med ytringer. Det er også i den forbindelse, han bruger begrebet 'nyttehensyn' (id: 25-26). Man skal træffe en beslutning på baggrund af de konsekvenser, handlingen måtte få. Ifølge Husted sætter Mill dog frihedsprincippet højere end nyttehensynet¹. (Husted, 2008: 242).

I forbindelse med debatten forklarer Mill, at der skal tages særligt hensyn til de svageste i samfundet: "*Det er især folk med afvigende meninger, der udsat for bagvaskelse, idet de almindeligvis udgør et mindretal, og ingen [...] går op i, at man yder dem retfærdighed.*" (Mill, 1999: 74). Mill kritiserer debattører, som udelukker personer fra samtalen ved at stemple dem som "*slette og umoralske mennesker*" (ibid). Det er i den forbindelse interessant at spørge, hvem ser Mill som de svageste. Man kunne argumentere for, at han taler om de socialt svage i samfundet og ikke religiøse grupper. Mill havde et anstrengt forhold til den katolske kirke, hvilket har præget hans syn på religion. Det er muligvis også derfor, at han forklarer, at hvis man skal 'vælge mellem to onder', så ville han vælge de ikke-religiøse (ibid).

Afsluttende kan det opsummeres, at Mill lægger vægt på balancen mellem frihedsprincippet og skadesprincippet. Mill er først og fremmest liberalist og lægger stor vægt på individets frihed, og hertil fokuserer han på menneskets udvikling. Og dermed sætter han frihedsprincippet øverst, især når et individ befinder sig i en privat sammenhæng. Skadesprincippet træder i kraft i mødet med samfundet; hvis en ytring eller handling er skadelig for et andet individ, kan samfundet gribe ind, men kun når det er direkte og klar skade. Mill lægger op til, at individet skal have så meget frihed så muligt, men det kan være svært at føre Mills principper ud i virkeligheden, hvilket uddybes senere i projektets diskussion.

¹ Nyttehensynet står i modstykke til pligtetikken. Pligtetik tager ikke udgangspunkt i konsekvenserne, men forholder sig til hvordan vi skal agere som mennesker (Husted, 2008: 238)

Redegørelse af historisk baggrund

Følgende afsnit vil redegøre for oplysningstidens kendetegn i grove træk og herefter dens udtryksform i Danmark, diverse love vedrørende ytringsfrihed i Danmark og afslutningsvis vil afsnittet redegøre for en kunstnerisk udtryksform af ytringsfriheden i form af satire.

Oplysningstiden

Oplysningstanken opstår i Frankrig og spredt sig efterfølgende videre til Danmark i anden halvdel af 1700-tallet (Busck, 2011).

Livssynet i oplysningstiden tager udgangspunkt i mennesket som fornuftsvæsen. Det er et skridt væk fra det ellers dominerede kristne menneskesyn, som tidligere herskede og betragtede mennesket som underlagt Guds nåde og vejledning. Oplysningstanken tager afstand herfra og betragter mennesket som styret af fornuften og ikke af en gud. Mennesket kunne via oplysning nå til rationel anerkendelse og på denne måde bidrage til skabelsen af et bedre og mere oplyst samfund. Oplysningsfilosofferne bestræbte sig derfor på at sprede budskaberne om menneskelig rationel erkendelse, som på mange måder er blevet et kendetegn for oplysningstiden og periodens idealer (Busck, 2011).

Oplysningen i Danmark, Struensee og trykkefriheden

Johan Friedrich Struensee, som blev født i 1737 i Tyskland, har med sine holdninger om trykkefrihed spillet en vigtig rolle for ytringsfriheden i Danmark. Han blev i år 1768 personlig læge og tæt fortrolig med den psykisk syge kong Cristian VII. Deres tætte venskab satte Struensee i en position, hvor han kunne påvirke magten i Danmark. Struensee fik så meget indflydelse, at han i princippet regerede over Danmark i perioden 1770-1772, hvor han gennemførte adskillige reformer og lovgivningsinitiativer med klare hensigter om at indskrænke magthavernes position og oplyse befolkningen. Herunder var b.la. benådning af fanger, der var fængslet for 'trykkefrihedsforbrydelser' (Amdisen, 2012; Mchangama & Stjernfelt, 2016: 150-154).

Struensees første konkrete lovgivning blev indført i september 1770 og kaldes for trykkefriheden. Med denne nye lovgivning afskaffede man forhåndscensuren og indførte den totale trykkefrihed i Danmark. Det er den første fuldstændige afskaffelse af censur i verdenshistorien (id: 152). Dette førte hurtigt til en ekstrem stigning i antallet af skrifter og tegninger, som blev udgivet. Dog blev en stor del af skrifterne blev omtalt som "smuds", og

man begynder allerede i samme år, som trykkefriheden er vedtaget, at snakke om misbrug af ytringsfriheden (id: 154) En del af disse ekstreme ytringer og satiriske tegninger rettede sig ironisk nok mod Struensee selv, hvilket allerede d. 3. oktober 1771 blev for meget, hvorfor Struensee bad det danske kancelli om at komme med ideer og forslag til, hvordan man igen kunne indskrænke den ubegrænsede trykkefrihed (id: 169-172). Dette førte til en ny lovgivningsramme omkring ytringsfriheden. Man besluttede at beholde den fuldstændige censurfrihed, men til gengæld ændrede man lovgivningen vedrørende trykkefriheden. Fra nu af kunne man ikke udgive anonymt. Det betød også, at skribenten eller trykkerier kunne holdes ansvarlige for ulovligt indhold i skrifterne, og det blev den første indskrænkelse af den absolutte ytringsfrihed i Danmark (id: 169-173). Struensees oplysningstanker var generelt ildeset, da en stor del af det danske samfund var konservativt, hvilket ledte til hans henrettelse i 1772 (Amdisen, 2012).

Grundloven og ytringsfriheden

Inspireret af februar-revolutionen i Frankrig i 1848 fremlagde Danmarks første rigtige regering, ved navn Martsministeriet, en midlertidig pressefrihedslov, som blev begyndelsen til en masse lempelser af straffelovgivningen. Martsministeriets vigtigste opgave blev udformningen af den kommende grundlov, som var inspireret af franske Montesquieus tanker om magtens tredeling (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 365-380). Efter en række diskussioner blev grundloven efter afstemning vedtaget d. 25. maj 1849 med virkning fra d. 5. juni 1849. Den danske grundlov skulle nu fastsætte rammerne og frihedsrettighederne herunder ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og trykkefrihed (id: 365-380). Ytringsfrihedsparagraffen lyder:

§ 77

”Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde påny indføres.” (ft.dk, u.å. a).

Det betyder, at man skal stå til ansvar for ens ytringer og kan derfor ikke betegnes som en absolut ytringsfrihed i praksis. Dette påpegede N.F.S. Grundtvig, som var stor fortaler for den absolutte frie tale. Grundtvig mente, at der var en problematik i formuleringen ”til ansvar for domstolene”, for det betød, at fremtidige regeringer ville kunne ændre på forståelsen for, hvornår noget var over grænsen for ytringsfriheden (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 380-

389). Ansvar for egne handlinger og udtalelser kommer yderligere til udtryk i straffelovens §163:

§ 163

”Den, som i øvrigt til brug i retsforhold, der vedkommer det offentlige, skriftligt eller ved andet læsbart medie afgiver urigtig erklæring eller bevidner noget, som den pågældende ikke har viden om, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.” (danskelove.dk, u.å.a)

Friheden er dermed begrænset med et individuelt ansvar, og man må bruge sin egen fornuft til at navigere i, hvad der er indenfor grænserne for ytringsfriheden. Det er i dag de Europæiske menneskerettighedsdomstole og de herunder gældende menneskerettighedskonventioner, der danner rammerne for indgreb i ytringsfriheden (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 389). Der er dog stadig juridiske paragraffer, som begrænser ytringsfriheden herunder den tidligere blasfemiparagraf og den stadig gældende racismeparagraf. Der kan derved argumenteres for en yderligere indskrænkning af den absolutte ytringsfrihed i praksis.

Siden grundloven blev udskrevet i 1849, er den blevet revideret fire gange; i 1866, 1915, 1920 og 1953 (ft.dk, u.å.b). Den sidste ændring, som er foretaget af grundloven i 1953 (ibid), sker som følge af efterkrigstiden efter 2. verdenskrig, hvor Danmark bl.a. var et af de lande, der var med til at stifte Europarådet, som indførte Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (danmarkshistorien.dk, 2016). I denne redigering af grundloven blev der bl.a. vedtaget en udvidelse i forhold til frihedsrettighederne vedr. frihedsberøvelse (§71) og foreningsfrihed (§78) (ibid). I §71 tilføjes blandt andet stk. 1.: *”Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.”* (folketinget, 2017: 75) samt stk. 2 *”Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.”* (ibid). I §78 tilføjes stk. 2: *”Foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold, anstiftelse af vold eller lignende strafbar påvirkning af anderledes tænkende, bliver at opløse ved dom.”* (id: 82). I forhold til frihedsrettighederne sker altså en vedtagelse af lovmæssige bestemmelser. Der kan argumenteres for, at dette har en historisk kobling, som søger at hindre hændelser svarende til dem, der foregik under 2. verdenskrig.

Siden grundlovens vedtagelse i 1849 er der ikke foretaget store ændringer i forhold til den enkeltes ytringsfrihed på trods af historiske begivenheder samt oprettelse af internationale råd og unioner.

Blasfemiparagraffen

D. 2. juni 2017 blev §140, kendt under navnet blasfemiparagraffen, på baggrund af bred enighed blandt partierne i folketinget, med undtagelse af Socialdemokratiet, afskaffet (Ingvorsen, 2017). Blasfemiparagraffen lød:

§140

“Den, der offentligt driver spot med eller forhåner noget her i landet lovligt bestående religionssamfunds troslærdomme eller gudsdyrkelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder” (ibid).

Blasfemiparagraffen satte grænser for, hvad den enkelte offentligt måtte udtrykke, og den var dermed et udtryk for en begrænsning af ytringsfriheden. Paragraffen har haft sit virke siden 1866, og argumentet for denne var 'offentlig orden' og 'samfundsfred' (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 515). Der kan her drages paralleller til Locke, som tilbage i oplysningstiden brugte selv samme argument i forhold til brugen og begrænsningerne ved tolerancebegrebet. Inden 1866 og paragraffens virke var der ligeledes grænser for ytringsfriheden i et religiøst øjemed. Hvad der adskilte sig fra blasfemiparagraffen, var særligt argumentet for disse begrænsninger (ibid). Ifølge Mchangama og Stjernfelt var argumenterne som følgende: *“Før 1799 var begrundelsen simpelt hen, at man måtte straffe fornærmelsen af Gud. I 1799-forordningen var det statens religion, der skulle beskyttes, idet krænkelse af andre trosretninger end statens dog også var omfattet, men med ganske milde straffe.”* (ibid). Udviklingen af disse grænser for ytringsfriheden hang i stor grad sammen med hvilke værdier, der var tillagt samfundet religiøst og herunder hvilke instanser, som var styrende (id: 526).

I begyndelsen af 1920'erne sker en ændring i samfundsdiskursen, idet ytringsfriheden nu vægtes højere end religiøse følelser (id: 528). Denne forandring ledte til en ændring af §156, der blev erstattet af den omtalte §140, hvor kun Rigsadvokaten kunne rejse tiltale (id: 530). Frem til paragraffens afskaffelse i 2017 har den kun ført til to domme; første gang i 1938 hvor fire personer dømmes for *“på offentligt ophængte plakater og i offentligt udgivne skrifter at have drevet spot med og forhånet det jødiske trossamfunds troslærdomme.”*

(anklagemyndigheden.dk, 2017), og anden gang i 1946 hvor *“To personer fik en bøde for at have foretaget en ”dåbshandling” under et københavnsk maskebal.”* (anklagemyndigheden.dk, 2017). I perioden fra 1971 til 2017 har der været seks blasfemisager herunder mod Jyllands-Postens tegninger af Muhammed i 2006. Alle sager ledte ikke til dom, og paragraffen har ikke været håndhævet i mange år (Ingvorsen, 2017).

Om vurderingen af hvornår §140 tages i brug skriver Mchangama og Stjernfelt, at paragraffen leder til en vurdering, som afhænger af *“[...] faktorer såsom den almindelige sprogbrug i den offentlige debat, hvilket er en relativ størrelse, der ændrer sig med samfundsudviklingen og normerne for satire og debat.”* (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 531). Derved kan det udledes, at brugen af §140 afspejler normerne for den sproglige diskurs, som er i det danske samfund. Ligeledes må afskaffelsen af denne paragraf være et udtryk for samfundsudviklingen af selvsamme diskurs, og et udtryk for hvordan ytringsfrihedens grænser rykker sig. En vigtig pointe for den sproglige diskurs i Danmark er, at denne del af straffeloven ikke har været håndhævet i mange år. Yderligere har en afskaffelse af §140 været diskuteret politisk af flere omgange (id: 543). Modargumentet for en afskaffelse af blasfemiparagraffen er i nyere tid kommet fra venstreorienterede partier, men også fra Institut for Menneskerettigheder (IMR), som argumenterede for mindretalsbeskyttelse (id: 544-545). IMR og de fleste partier på venstrefløjen har senere hen ændret holdning (id: 545), hvilket ledte til afskaffelse af blasfemiparagraffen i 2017.

Det interessante ved diskussionen om paragraffens afskaffelse er, at forslaget om afskaffelsen gennem tiden er kommet fra forskellige partier på både venstrefløjen og højrefløjen. Selvom Socialdemokraterne var det eneste parti, der var imod Enhedslistens forslag om afskaffelsen i 2017, har selv samme parti tilbage i 1973 foreslået en ophævelse af bestemmelsen (id: 543). Den gang lød Socialdemokratiets forslag for afskaffelsen: *“Det er justitsministeriets opfattelse, at der med den udvikling, der har fundet sted siden 1930, ikke længere er grundlag for at opretholde bestemmelsen. Hvis grænserne for ytringsfriheden på dette område overtrædes, vil offentlighedens fordømmelse være en mere effektiv og naturlig reaktion end anvendelse af straf”* (K. Axel Nielsen, i Mchangama & Stjernfelt, 2016: 543). Som nævnt har partiet senere hen ændret holdning, og i 2017 lød argumentet for en bevarelse af paragraffen som følgende: *“Vi mener, at der skal være en nedre grænse for, hvor meget, man kan svine andre mennesker til”* (Trine Bramsen, i Jørgensen, 2017).

Også SF har i 2004 fremsat et forslag om ophævelse af blasfemiparagraffen, men havde allerede året efter ændret holdning. Lignende holdning har både Enhedslisten og Radikale Venstre tidligere udtrykt, og de har brugt hensynet til minoriteter som argument for bibeholdelse af §140 (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 544). Det kan af de forskellige holdninger på venstrefløjen vurderes, at de røde partier står i et paradoks i forhold til i hvor høj grad, der skal tages hensyn til minoriteter på bekostning af ytringsfriheden.

Modsat venstrefløjen har højrefløjen i nyere tid været enige om, at Blasfemiparagraffen var forældet, og flere har foreslået ophævelse, f.eks. udtalte Naser Khader fra Liberal Alliance: *“Gud har ikke brug for en paragraf til at beskytte sig.”* (Khader, i Larsen & Raatz, 2017). Bemærkelsesværdigt ved det er, at det særligt i det forrige århundrede var et konservativt ønske *“[...] at værne den brede danske befolknings religiøse følelser mod hån og spot [...]”* (id: 546). Det kan tolkes, at ønsket om at værne om religiøse følelser fandt sted på baggrund af partiets egne kristne religiøse overbevisninger. Den overbevisning er i konflikt med den liberale tankegang, som bygger på frihedsprincippet, hvilket skaber et paradoks. Der er altså i nyere tid sket et paradigmeskift blandt højreorienterede partier.

Racismeparagraffen – straffelovens § 266b

Den meget omdiskuterede racismeparagraf blev vedtaget d.15. marts 1939 og var originalt et tiltag, som skulle beskytte de danske jøder fra de tiltagende nazistiske strømninger fra Tyskland. Selve titlen racismeparagraffen eller Diskriminationsparagraffen er egentlig øgenavne, som loven har fået sig med tiden, og disse har aldrig været lovens korrekte navn. Disse øgenavne har dog igennem tiden haft resulteret i forvirring og misfortolkninger vedrørende loven og dens indhold. (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 779-781). Den oprindelige lov fra 1939 lyder:

”Den, der ved Udspredelse af falske Rygter eller Beskyldninger forfølger eller ophidser til Had mod en Gruppe af den danske Befolkning paa Grund af dens Tro, Afstamning eller Statsborgerforhold, straffes med Hæfte eller under formildende Omstændigheder med Bøde. Er Rygterne eller Beskyldningerne fremsat i trykt Skrift eller paa anden Maade, hvorved de er naaet ud til en større Kreds, er Straffen Hæfte eller under skærpende Omstændigheder Fængsel indtil 1 Aar.”

(Staghøj, 2011).

Loven fra 1939 er sjældent blevet brugt, og der findes kun evidens på, at loven er benyttet én enkelt gang. Loven kan derfor betragtes mere som en forsikring og et bevis på, at de danske politikere tog afstand fra den stigende antisemitisme (Mchangama & Stjernfelt, 2016: 779-781). I 1971 kommer der en større revalidering af § 266b, og loven ændres nu til den, som man stadig i dag har skrevet ind i Straffelovens kapitel 27 om freds- og ærekrænkelser. Loven lyder nu:

”§ 266 b Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Stk. 2. Ved straffens udmåling skal det betragtes som en særligt skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed.” (danskelove.dk, u.å.b)

Stk. 2. blev tilføjet i 1995 og har til mening at udvide strafferammen, hvis der er tale om udbredt propaganda og hermed påvirkning af andre borgeres holdninger.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Ved den kolde krigs begyndelse blev Europarådet i 1949 dannet. Formålet med oprettelsen af Europarådet var at sikre fred og samarbejde i Europa (danmarkshistorien.dk, 2016). Den Europæiske Menneskerettighedskonvention blev vedtaget fjerde november 1950 af Europarådet og skulle sikre *”fundamental freedoms”* (European Court of Human Rights, 2010).

Siden april 1992 er Den Europæiske Menneskerettighedskonvention blevet en del af lovgivningen i Danmark (Justitsministeriet.dk). Artikel 10 i menneskerettighedskonventionen omhandler *”Freedom of expression”* (European Court of Human Rights, 2010). Artiklen er delt i to punkter. Det første punkt siger, at alle har ret til at ytre sig uden indblanding fra offentlige myndigheder. Dog omfatter punktet ikke, at staten ikke må hindre radio- og tv-selskabers produktioner (ibid). Det andet punkt refererer til pligt og ansvar, og af hensyn til national og offentlig sikkerhed kan disse pligter underlægges for bestemmelser i lovgivningen (ibid). Det at pligter kan underlægges for bestemmelser i lovgivningen kan tolkes som en gråzone. Det kan diskuteres med, hvilket formål gråzonen eksisterer, og hvilke hensyn den tager. Beføjelsen kan være taget af hensyn til undtagelser i

demokratiske samfund såsom statshemmeligheder, lukkede retsmøder mv. Yderligere kan det overvejes, om undtagelsen er taget med henblik på at tillokke autoritære stater til at underskrive de principielle rettigheder og derved udvide antallet medlemmer, som i dag har underskrevet konventionen.

Dog er lovgivningen i Danmark indrettet således, at myndighederne ikke på forhånd kan forlange at se et manuskript eller lignende inden udgivelse. Dog kan staten godt arbejde imod udgivelsen, da man kan anlægge sag og forsøge at overbevise dommeren om at nægte offentliggørelse. Derefter er det så dommerens vurdering, om der skal nedlægges et fagedforbud² imod udgivelsen (ft.dk, u.å.a).

Det kan altså opsummeres, at Den Europæiske Menneskerettighedskonvention sikrer, at ytringsfrihed er en rettighed i Danmark, som dog kan være begrænset af lovgivning. For at sikre at konventionens bestemmelser blev overholdt af medlemslandene, blev Den Europæiske Menneskerettighedsdomsstol i 1959 oprettet (danmarkshistorien.dk, 2016).

Ud fra ovenstående kan det vurderes, at artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og §77 i den danske grundlov ligger i tråd med hinanden, og underbygger de friheder, som er i Danmark. Som påvist, i redegørelsen af den danske grundlov, har bestemmelser med henblik på retten til at ytre sig en lang kontinuitet i Danmark. Disse bestemmelser har ikke ændret sig markant heller ikke efter indførelsen af en Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Satire

I "Den Danske Ordbog" defineres satire som følgende: *"udtryksform hvor man ved brug af humor, ironi og overdrivelse udstiller eller kritiserer bestemte personer og deres handlinger, især i forbindelse med en politisk eller en anden aktuel sag"* (ordnet.dk, u.å.). Satire er altså en udtryksform, som bruges til at stille sig kritisk overfor et givent emne eller sag. Satire kan omhandle forskellige emner herunder politik, sociale forhold, religion, nationalitet, køn, seksualitet eller racisme (Rosengreen, 2015). I forlængelse af dette begyndte den billedlige satire, ifølge Dennis Meyhoff Brink, som er historisk forsker i europæisk religionssatire, sin guldalder i oplysningstiden (Brink, 2015).

² I dag hedder det ikke længere et fagedforbud, men derimod en midlertidig afgørelse om forbud eller påbud. Denne omhandler, at man som borger eller virksomhed kan gå til retten og anmode om, at en anden person eller virksomhed foreløbigt skal gøre, undlade eller indfinde sig med bestemte handlinger (Domstol.dk, u.å.).

Brug af satire i dag

Satire som redskab kan bruges til at ytre sig og er en underkategori af ytringsfriheden, og der kan derfor skelnes mellem ytringsfriheds- og satirediskussionen. Satire er en kunstnerisk udtryksform, som gennem en skarp humor forsøger at diskutere eller stille sig kritisk overfor et emne. Den kunstneriske udtryksform argumenterer ikke rationelt, men i stedet gennem hån og latterliggørelse.

I artiklen "Sådan skal satire forstås" skriver Niels Ebdrup, at ifølge Brink blev satiren før i tiden brugt "[...] som den lille mands våben imod magthaverne i kampen for ytringsfrihed." (Ebdrup, 2011). Yderligere skriver Ebdrup, at Brink mener, at brugen af satire i dag har udvidet sig, og at satire nu også bruges af magthavere til undertrykkelse: "Jeg har identificeret tre meget forskellige udlægninger af, hvad satire er. De har alle tendens til at overse, at satire også kan udspille sig på bekostning af frihed og demokrati. Og at den kan være vendt mod folket og ikke kun mod magthaverne." (Brink, i Ebdrup, 2011). Af den årsag mener han, at ældre satireteorier er forældede, og i den sammenhæng har han forsøgt at skabe en ny. Brinks teori er endnu ikke færdigudviklet, men kaster et analytisk blik på brugen af satire, hvor han klassificerer satire i tre (Ebdrup, 2011):

- "**Karnevalistisk satire**, som vender op og ned på tingene og derved skaber en komisk effekt. [...] Det er en inkluderende form for satire, som sjældent krænker." (ibid)
- "**Konfrontatorisk satire**, som udstiller og blotlægger alt fra magtmisbrug til hykleri, og på den måde konfronterer andre med det, de ønsker at skjule." (ibid)
- "**Kampagne-satire**, som dæmoniserer modparten i en særlig sags tjeneste – uden at tage hensyn til om det, de antyder, er sandt eller falsk." (ibid)

Ifølge Brink danner tredelingen af satire et billede af, hvad satire er, og han mener, at det som er relevant i forbindelse med satire, er at diskutere hvilke former, som findes (Brink, I Ebdrup, 2011).

Analyse af cases

I dette afsnit introduceres og analyseres to satirecases i form af Muhammedtegningerne og Coronategningen med henblik på en senere fortolkning.

Muhammed-tegningerne

Den 30. september 2005 publicerede Jyllands-Posten tolv karikaturtegninger af profeten Muhammed. Det blev startskuddet til en heftig debat omkring ytringsfrihed og hensyntagen til den religiøse følelse.

Udgivelsen af tegningerne ledte til negative reaktioner, og disse reaktioner fik opbakning af flere muslimske landes ambassadører i Danmark. Daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen afviste ambassadørerne og henviste til den danske ytringsfrihed (ibid). Flere af de muslimske landes politikere brugte tegningerne som et middel til fremme deres egen politiske position eller brugte det til at lede opmærksomheden væk fra andre negative indenrigsemner. Krisen ledte til ildspåsættelse af den danske ambassade i Syrien, men Danmark fik ikke særlig stor opbakning af andre lande. Eksempelvis kaldte talsmænd fra USA's udenrigsministerium tegningerne for "uacceptable" og "krænkende". Alt i alt medførte tegningerne den konsekvens, at flere i Danmark er påpasselige i deres kritik islam (ibid).

Det er interessant at kigge på, hvilken slags satire tegningerne går ind under. Her kan man med fordel inddrage Brinks klassificering af satire. To af de tre klassificeringer, som Brink inddrager, findes relevante i en analyse af Muhammedtegningerne: den konfrontatoriske og kampagne-satiren. I første omgang handler det om, hvordan man fortolker tegningerne. Nogle ville mene, at tegningerne er harmløse og vækker ingen følelser, hvor andre fortolker tegningerne som diskriminerende, og at de har en stigmatiserende effekt. Tegningen af Kurt Westergaard var en af de mest kontroversielle tegninger, som forestillede Muhammed med en bombe i turbanen (Rasmussen, 2009). Der kan i forbindelse med tegningen argumenteres for, at Westergaard prøver at udstille relationen mellem terror og islam, og dermed er det konfrontatorisk satire, som havde til formål at kritisere islam. På den anden side kan tegningen også gå ind under kampagne-satire, hvis det tolkes, at Westergaards tegning dæmoniserer Muhammed til at være terrorist, og dermed dæmoniserer hele religionen islam. Med den opfattelse vil modtageren få en opfattelse af, at islam er terrorreligion og alle som er en del af religionen er terrorister. Selv forklarer Kurt Westergaard, at meningen med tegningen var at vise, at islam er blevet taget som gidsel af terrorister (Ekstra Bladet, 2015). Ud fra Westergaards

kommentar kan der argumenteres for, at tegningen passer bedst under den konfrontatoriske satire, da den konfronterer problemet med, at terrorister har misbrugt islam til deres egen fordel.

Selve Muhammed-sagen begyndte, da nogle journalister fra Jyllands-Posten opdagede, at der var en stor frygt for repressalier blandt nogle tegnere, hvis de valgte at tegne profeten Muhammed. Det ville de gerne undersøge nærmere og spurgte en større skare af tegnere, om de ville have lyst til at tegne deres billede af Muhammed (Jyllands-Posten, 2006). Flemming Rose, som var den daværende kultureddaktør på avisen, forklarede baggrunden for tegningerne således:

"[Nogle muslimer] gør krav på en særstilling, når de insisterer på særlig hensyntagen til egne religiøse følelser. Det er uforeneligt med et verdsligt demokrati og ytringsfrihed, hvor man må være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse. Det er bestemt ikke altid lige sympatisk og pænt at se på, og det betyder ikke, at religiøse følelser for enhver pris skal gøres til grin, men det er underordnet i sammenhængen." (Jyllands-Posten, 2006).

Tegningerne ledte også til stor debat i Danmark omkring ytringsfrihed. Flere kritikere af tegningerne kritiserede Jyllands-Posten for bevidst at provokere muslimerne. De mente, at Jyllands-Posten ikke havde respekt for religion og den religiøse følelse. Nogle gik videre end det og sagde, at satire vanskeliggjorde integrationen af muslimer. Professor ved Københavns Universitet Ole Wæver argumenterede for, at i nogle tilfælde kunne selvcensur være en god ide. Man skulle have skal en moralsk selvcensur således, at man kan bruge ytringsfriheden moralsk rigtigt (Grøndahl, 2010). Modsat mente andre, at det var betydningsfuldt at publicere disse tegninger, da det var vigtigt for kampen om ytringsfrihed. Disse mener ikke, at muslimer og deres religion skal fritages fra kritik eller satire, og de erklærede sig dermed enig med Flemming Rose (ibid).

Diskussionen var stor i forhold til, om Jyllands-Posten burde have publiceret tegningerne, og parallelt med denne diskussion kørte en juridisk debat, om hvorvidt Jyllands-Posten måtte publicere tegningerne. En række muslimer havde anmeldt tegningerne for at have overtrådt den daværende §140 bedre kendt som blasfemiparagraffen. Dette blev aldrig til en retssag, da statsadvokaten afviste, at der var grundlag for at anlægge sag. Statsadvokaten forklarede: *"Vi har lagt til grund, at artiklen angår et emne af offentlig interesse. Og udgangspunktet er derfor, at der er en vidtgående adgang til at fremkomme med ytringer, uden at man begår et strafbart forhold"* (Dannemand, 2006). Det kan tolkes, at hvis en ytring har

offentlig interesse, så er den sikret gennem ytringsfrihedsparagraffen. På daværende tidspunkt kunne en mindre sag, som ikke fik den samme offentlige interesse, som fx en afbrænding af Koranen have bedre vilkår for at blive dømt efter blasfemiparagraffen. Det kan også tolkes ud fra domstolens afgørelse, at domstolene i Danmark sætter ytringsfriheden højere end religiøse følelser; traditionen for en bred ytringsfrihed har muligvis en større værdi end religion har i Danmark.

Case: "Dagens tegning: coronavirus"

D. 27. januar 2020 bragte Jyllands-Posten *Dagens tegning: Coronavirus* tegnet af Niels Bo Bojesen (Bojesen, 2020). Tegningen viste det kinesiske flag, hvor de fem gule stjerner blev skiftet ud med, hvad som skulle forestille tegnet for coronavirus. Det kinesiske flag, som blev skabt i 1949, tillægges i Kina stor betydning for den nationale forståelse, da det har en høj symbolværdi. Flaget har haft stor betydning siden 1949, hvor det blev skabt, kommunismen sejrede og Folkerepublikken Kina blev dannet. Ligesom i dag blev folkerepublikken styret af ét parti (Samson, 2016). Flagets røde farve sættes i kontekst til Han-dynastiet, der kobles med den røde farve, og denne farve symboliserer revolutionen (Pedersen, 2014). Yderligere har flagets gule tegn også stor symbolværdi: "*Den store stjerne symboliserer i dag Det Kommunistiske Partis lederskab. De fire små stjerner står for bønder, arbejdere, småborgere og patriotiske kapitalister.*" (ibid). De fire enheder, som de små stjerner symboliser, er i den kinesiske selvforståelse ikke-antagonistiske klasser, der samarbejder om at skabe det kinesiske samfund og dets enhed.

Tegningen fik stor opmærksomhed, da både den kinesiske ambassade samt det kinesiske handelskammer i Danmark CCCD udtrykte utilfredshed med karikaturen på vegne af den kinesiske befolkning og derfor ønskede en offentlig undskyldning fra Jyllands-Posten (Ritzau, 2020), idet den ramte den kinesiske nationalisme.

Det interessante ved denne case er, at satiretegningen ikke fik stor opmærksomhed i Danmark før den kinesiske indblanding (Frøelund, 2020). I Danmark ledte det som nævnt til debat, men både Jyllands-Posten, den danske udenrigsminister og statsminister udtrykte, at en undskyldning ikke ville falde (Petersen: 2020), og statsministeren udtalte: "*I forhold til den pågældende satiretegning så har vi meget vide rammer for ytringsfriheden. Det er en frihed, som Danmark vægter højt*" (ibid). Som ledende statsfigur er Frederiksens udtalelse et klart udtryk for det ståsted, som ytringsfriheden har i Danmark.

På baggrund af debatten kan det diskuteres, hvorvidt satiretegningen er krænkende, og hvilke aspekter af satire den spiller på. Der kan argumenteres for, at den enkeltes kulturelle baggrund har meget at sige forhold til, hvordan tegningen opfattes. Tegningen kan opfattes som den magtesløses kritik af en større statsmagt, men kan også opfattes som nedgørende og latterliggørende af den kinesiske befolkning i Danmark, som der er en klar minoritet.

Opfattes tegningen som en kritik af Kina som en totalitær stormagt, der har afgrænset sig fra omverdenen gennem en stærk nationalitet ved bl.a. at helliggøre deres flag, kan man argumentere for, at kritikken er berettiget, da den vil have til formål at oplyse og igangsætte en debat. Med dette syn på sagen kan der både være tale om konfrontatorisk satire eller karnevalistisk satire. Den måde satiren klassificeres på afhænger af, hvordan tegningen fortolkes. Der kan være tale om karnevalistisk satire, der vender op og ned på forståelser ved brug af humor og derfor har en komisk effekt og ikke er krænkende, eller der kan være tale om konfrontatorisk satire, hvis tegningens formål forstås som værende at tydeliggøre et magtmisbrug.

Modsat ovenstående opfattelse kan tegningens budskab paralleliseres med tidligere ideologiske diskurser om The Yellow Peril, der byggede på en forestilling om en kinesiske befolkning som nogen, der spredte kaos, smitte og sygdomme (Son, 2016). Tolkes tegningen sådan, kan der argumenteres for, at den er af racistisk karakter. Yderligere kan tegningen forbindes som et angreb af den kinesiske nationalisme i form af Folkerepublikken. Med denne tolkning af tegningen kan der argumenteres for, at brugen af satire og ytringsfriheden er problematisk, fordi den i så fald undertrykker det kinesiske mindretal i Danmark. Der vil her være tale om kampagne-satire, idet modparten i form af en minoritet undertrykkes.

Det kan konkluderes at på trods af, at tegningens satiriske udtryk kan tolkes forskelligt, vælger den danske stat at henvise til den danske ytringsfrihed og traditionen for ytringsfrihedens rækkevidde og tager derigennem et standpunkt for ytringsfriheden og dens grænser anno 2017.

Fortolkning af cases

I følgende afsnit redegøres der først for Frederik Stjernfelt og Jens-Martin Eriksen samt Ejvind Hansens blik på ytringsfriheden. Derefter udføres en fortolkning af de ovenstående cases ud fra deres overbevisninger.

Stjernfelt & Eriksens holdning til ytringsfrihed

Professor Frederik Stjernfelt og skønlitterær forfatter Jens-Martin Eriksen har i fællesskab skrevet bogen *De Anstændige* i 2013, hvor de tager ytringsfriheden til debat. Med inspiration fra Leif Panduros roman *De Uanstændige* fra 1960 opstiller de tesen om De Anstændige og påstår i denne forbindelse, at fra 60'erne og frem til 00'erne var det moderne at være uanstændig, men med islams indtræden i Danmark fra 80'erne og frem kom der et skift, da islam stod som repræsentant for alt det, som de uanstændige opponerede imod (Eriksen & Stjernfelt, 2013: 9-10). De specificerer, hvad de forstår ved en Anstændig og fremfører i den forbindelse, at det er "*en debattør, der hævder, at man af anstændighedsgrunde må undlade at krænke religion*" (id: 12), men påpeger herefter at religionen, der ikke må krænkes, i realiteten er islam og ikke øvrige religioner (ibid). Eriksen og Stjernfelt er uenige med den Anstændige, fordi de mener, at en pæn tone og anstændig omtale af andre borgere er positivt, men en sekundær ting i et sekulært samfund, da det primære er friheden til at ytre sig (id: 13).

Stjernfelt og Eriksen går i bogen til angreb på selvcensuren ved at inddrage den britisk indiske forfatter Salman Rushdie og hans talen om en "Zombie-effekt" efter, der blev udstedt en fatwa mod ham. Denne effekt dækker over, at man vænner sig til at respektere krænkelserargumenter, så man med tiden glemmer, at man reelt praktiserer selvcensur. Når selvcensuren bliver brugt således, at man ikke tør at kritisere antidemokratiske tanker i dele af islam, og man benytter sig af eufemistiske argumenter, der medfører, at man lader som om, at man udfører en respektfuld handling, så mener Stjernfelt og Eriksen, at man bedriver moralsk ketman. Begrebet er et, som de låner fra den polske forfatter Czeslaw Milosz. Selve ordet ketman stammer oprindeligt fra det arabiske ord "Kitman", der betyder "hemmelighed" eller "at tale magten efter munden, mens man beholder en indre opposition". Denne ketman kan foregå bevidst eller ubevidst og lejlighedsvist eller systematisk, hvormed man kan blive så tilvænnet til dens skuespil, at man glemmer, at man gør det for at tilpasse sig således, at ens ketman bliver mere og mere automatisk og uden refleksion (id: 17-19).

Stjernfelt og Eriksen påpeger ydermere, at ytringsfrihed og den gode tone er to separate ting, da ytringsfriheden kan lovfæstes fuldstændigt modsat tonen, der derimod omhandler en kompliceret balance i den politiske kultur. Tonekrænkelser mener de ikke bør straffes modsat krænkelser af ytringsfriheden. Tonen bør være således, at man respekterer andres ret til at ytre sig, selv på en afskyelig måde, men at man ligeledes har ret til at kritisere de andre på en ligeledes hård måde. Diverse grupper indenfor etnicitet, kultur, religion osv. bør opgive, at deres holdninger skal forpligte resten af fællesskabet, hvis de selv vil være en del af fællesskabet (id: 34-35). Straffen for at bryde tonen bør altså ligge i debatten og ikke i lovgivningen (id: 36). Desuden ser Eriksen og Stjernfelt sig kritiske overfor, at det skulle være den frie debat, der fører til forfølgelse, som De Anstændige ellers mener. Eriksen og Stjernfelt mener nemlig ikke, at lovgivning eller nogen form for regulering af tonen vil have nogen beroligende effekt på diverse spændinger i samfundet (id:32-34). Dog mener de ikke, at tonen er ligegyldig, og man bør derfor ikke ytre sig grotesk og ubegrundet anklagende mod hele befolkningsgrupper. Hvis man mener, at der er et reelt problem, skal man ikke tie stille, blot fordi det går imod tonen (id: 28). *“Der foreligger [nemlig] simpelt hen et problem i virkeligheden udenfor sproget, der angår hvordan kulturelt forskellige grupper bedst kan leve sammen, og det problem forsvinder ikke af at retorik eller ‘tonen’ i samfundsdebatten ændres”*(ibid)

Udover det inddrager de også ytringsfrihedens idehistorie, hvor de først tager fat på den hollandske filosof Baruch Spinozas blik på ytringsfrihed. Spinoza fremfører i hans værk fra 1670 *Tractatus*, at mennesket vil have bedst vilkår for at leve i harmoni, hvis de lever i et demokrati, hvor de aftaler at handle, men ikke tænke og tale efter de fælles beslutninger. Staten vil ligeledes være sikrest, hvis de kun kan regere over handlinger og ikke tanker og ytringer (id: 42-43). Eriksen og Stjernfelt bevæger sig herefter videre til den britiske filosof John Stuart Mills værk *On Liberty*, hvor grænsen for ytringsfrihed sættes ved hans skadesprincip. Her tilføjer Eriksen og Stjernfelt, at skadesprincippet i deres øjne ikke kan bruges til at hindre krænkelser eller fornærmelser, da en modparts følelse af krænkelse igennem en ubehagelig følelse ikke kan kategoriseres som en reel skade (id: 43-45). I tillæg til dette kommer Eriksen og Stjernfelt ind på den amerikanske filosof Ronald Dworkin, der mener, at selv afskyelige ytringer bør være lovlige grundet demokratiske årsager. I et demokrati er det nemlig majoriteten, der dominerer over minoriteten gennem sit flertalsstyre, og når der skal være afstemninger om diverse ting, så er det vigtigt, at mindretallets holdninger har haft mulighed for at komme til udtryk i debatten. Det skyldes, at de i så fald vil anerkende et eventuelt

nederlag som retfærdigt og ikke opildne til revolution eller føle sig nødsaget til at ty til ekstremisme, fordi de føler, at det er den eneste måde, at de kan få indflydelse på (id: 50-51). Herudover kommer de ind på metaargumentet, om at ytringsfrihed fungerer som en forudsætning for de øvrige demokratiske beslutninger og herunder alle øvrige menneskerettigheder (id: 51).

Derudover mener Eriksen og Stjernfelt, at blasfemi- og racismeparagraffen bør afskaffes (id: 51), og det er interessant at se på argumenterne for det, selvom blasfemiparagraffen i dag er afskaffet. De mener, at den bør afskaffes, da man ikke kan fremsætte en objektiv definition af begreber som “nedværdigelse” og “forhånelse”, som indgår i paragrafferne, i og med, at disse er bundet op på en subjektiv følelse hos den krænkede part. Endvidere påpeger de, at det er et problem i racismeparagraffen, at der er indskrevet særlige grupper som retssubjekter såsom f.eks. handicappede, fordi man risikerer at skabe en forbrydelse uden offer, og man fremhæver nogle gruppers beskyttelse på bekostning af andres (id: 49-51). Desuden mener de, at det er en konsekvens af racismeparagraffen, at det er tilfældigt hvilke ytringer, der dømmes som kriminelle. Det virker i højere grad til at være således, de udtalelser etniske danskere kommer med om muslimer kriminaliseres, hvorimod der ikke gælder det samme den modsatte vej (id: 31).

“Argumenterne for ytringsfrihed – Spinozas, Mills, Dworkins og metaargumentet – er for os at se omfattende og stærke taler for ikke at kriminalisere selv meget afskyelige ytringer, bevægelser, partier. Mills skadesargument forekommer at være det stærkeste argument for at placere ytringsfrihedens grænser [...]” (id: 51). Ud fra denne udtalelse og deres afstandtagen fra blasfemi- og racismeparagraffen vurderes det, at Eriksen og Stjernfelt spiller sig ind på den absolutte ytringsfriheds banehalvdel, som de dog nuancerer til at være begrænset af Mills skadesprincip.

Ejvind Hansen

Ejvind Hansen er uddannet filosof og har forholdt sig til begrebet ytringsfrihed bl.a. i *Ytringsfriheden til forhandling* og i *Kugleregner møder kuglepen*.

Ytringsfrihed til forhandling

I bogen *ytringsfrihed til forhandling* søger Hansen at diskutere paradokser ved ytringsfriheden og argumentere for, at der altid vil være grænser for denne.

Hansen mener, at ytringsfriheden er uregerlig, idet den enkelte frit kan udtrykke sin mening (Hansen, 2013: 201). Han skelner dog mellem ytringer i det private rum og i det offentlige rum, da ytringer i det offentlige rum både kan være af informativ samt politisk karakter, som præger samfundet. I den forbindelse beretter Hansen, at adgangen til offentlige ytringer er begrænset modsat private ytringer (id: 202). Hansen ser ytringsfrihed som et ideal for demokratiet og drager paralleller til oplysningstiden, hvor den vidensforbedring og de enkelte borgers synspunkter blev taget i betragtning gennem ytringsfrihed (id: 203).

Det at ytringsfriheden er uregerlig, lægger ifølge Hansen op til, at borgere skal kunne beskyttes imod den ytringsfrihed, som har en marginaliserende virkning: *"Hvis jeg som borger ikke (fx) kan regne med at være beskyttet imod illegitime angreb på min offentlige anseelse eller mod irrelevante overskridelser af min privatsfære, så vil værdien af mine udsagn blive så kompromitterede i offentligheden, at min ytringsfrihed ingen reel værdi har."* (id: 205). På trods af det er Hansen opmærksom på det paradoks, der udspiller sig, når der politisk sættes grænser for ytringsfriheden, idet ytringsfriheden begrænses, og det medfører, at ikke alle synspunkter kan fremføres, hvilket ellers er ytringsfrihedens formål: *"Problemet er naturligvis, at i det øjeblik, hvor man politisk stadfæster nogle grænser for ytringsfriheden, så har man allerede taget borgerne noget af den værdighed, som ytringsfriheden bygger på."* (ibid).

I forlængelse af ovenstående beretter Hansen, at han mener, alle demokratier er begrænsede i form af tavshedspligt, injurier osv. (id: 204). Hansen beretter, at måden hvorpå ytringsfriheden og dens grænser kontrolleres, politisk og juridisk i det enkelte land, har ændret sig grundet internettet, der ligger udover den nationale lovgivnings grænser (id: 207). Yderligere udtrykker han, at internettet i dag fungerer som talerør for alle privatpersoner, som godt nok er underlagt platforme, der kan censurere uønsket indhold (id: 213, 209). Det er i denne sammenhæng, at Hansen forklarer og anskuer to paradigmer for ytringsfrihedens grænser med udgangspunkt i Foucaults samfundsteori om biomagt (id: 208):

- Det lovbaserede paradigme: *"Som borger har du frihed til at gøre, som du vil, men hvis du ikke kan håndtere denne frihed på en måde, der stemmer overens med samfundets retssystem, så fratager systemet dig friheden"* (ibid)

- Det adfærdsregulerende paradigme: ”[...] forsøger at indrette verden, således at de uhensigtsmæssige valgmuligheder ikke frister borgeren – eller overhovedet slet ikke dukker op som en reel mulighed. [...] hovedsagen er, at flertallet gennemsnitligt handler, som man ønsker” (id: 208-209).

Han vurderer, at ytringsfrihedens uregerlighed er gavnlig, når den bruges til at belyse undertrykkende strukturer i samfundet, men modsat hvis den bruges til at ødelægge og underminere mennesker eller demokratiske processer, så er den ukonstruktiv (id: 219-220).

Kugleregner møder kuglepen

I forlængelse af terrorangrebet på Charlie Hebdo i år 2015 udgav Hansen *Kugleregner møder kuglepen*, hvor han igen tager ytringsfrihedsbegrebet til diskussion. Indledningsvist forklares det, at ytringsfrihed sætter alt til forhandling og bør være begrænset: ”Ytringsfrihedens frihed – som alle former for frihed – kan aldrig være en frihed fra alle grænser, for så risikerer den netop meget let at blive ødelæggende og tyrannisk.” (Hansen, 2016: 12). Dette pointeres igen senere, hvor Hansen vægter, at ubegrænset ytringsfrihed kan være lige så hæmmende som en meget restriktiv ytringsfrihed (id: 35). I den sammenhæng argumenterer han for, at ytringsfriheden bør gradbøjes og ikke betegnes som værende hellig, idet det ville begrænse forhandlingen af de grænser, som er tilknyttet ytringsfriheden: ”Men dette bør vedvarende være til forhandling, for verden ændre sig hele tiden, og derfor er det vigtigt, at vi hele tiden har en klar forståelse af, hvorfor vi accepterer de specifikke grænser.” (ibid). Derfor bifalder Hansen, at ytringsfriheden diskuteres eller sagt anderledes, at den angriber sig selv (id: 33). Hansen mener, at ytringsfriheden er vigtig i henhold til at tjene fire forhold:

1. ”den skal hjælpe os til oplysning” (id: 15)
2. ”realisere nogle humanistiske idealer” (ibid)
3. ”muliggøre en god offentlighed” (ibid)
4. ”beskytte os imod magthaverne” (ibid)

Om ovenstående kan det tænkes, at det er paradoksalt, idet han på den ene side ikke mener, at der bør være faste rammer for ytringsfriheden, fordi den i et dynamisk samfund hele tiden bør være til forhandling, men modsat samtidigt mener, at denne fungerer bedst kontrolleret af hensyn til bl.a. minoriteter.

Som en nødvendighed for reel ytringsfrihed i et samfund forklares det, at vi, som Locke ville have sagt det, bør tolerere hinanden og hinandens forskelle: *"Hvis vi derimod kan gøre tilgivelsen til et grundparadigme på, hvordan vi forholder os til hinandens forskelle, så åbner vi for en ny strategi til at håndtere vores interne kulturelle forskelle"* (id: 19). Hansen ønsker, at tilgivelse knyttes tæt til ytringsfriheden, da den er et redskab til *"at "bære over" med hinanden."* (id: 27) samt få en forståelse af forskellige kulturelle horisonter (id: 19).

Gennem filosofiske tankestrømme opridses Hansen et billede af, at forskellige individer i selv samme samfund har forskellige forståelser af, hvad frihed er på det personlige plan, og at disse ofte står i et konkurrence- eller modsætningsforhold (id: 67). Det problematiseres: *"For det der, der er den enes frihed, kan meget vel være den andens åg."* (id: 60). Hansen mener i den sammenhæng, at friheden ikke blot bør tænkes på det personlige plan, hvilket Hansen mener, grundloven tager højde for, idet den sikrer den enkeltes frihed indenfor visse grænser (ibid), og i forbindelse med grænserne kan forståelsen, af hvad 'den gode' frihed er personligt, stå i konflikt med den demokratiske tankegang: *"Hvis de andres ytringsfrihed efterhånden opbygger et billede af mig som utroværdig (f.eks. gennem injurier, racistiske generaliseringer, osv.) så mister min stemme muligheden for at blive hørt i offentligheden."* (id: 62). Hansen mener altså, at andres frihed kan begrænse mine muligheder; ikke til at ytre mig, men til at blive hørt, hvilket er centralt for mine muligheder i et demokratisk samfund. Problemstillingen gør sig ligeledes gældende for ytringsfriheden, satire og karikaturer (ibid). Denne tankegang bruger Hansen til at tage afstand fra absolut ytringsfrihed og argumenterer i stedet for regler og grænser i form af begrænsende paragraffer som bl.a. racismeparagraffen (id: 67).

Der er altså som nævnt lovmæssige foranstaltninger, der sikre *"den formelle ytringsfrihed"* (id: 72), men Hansen ser samtidigt på de *"reelle muligheder"* for praktisk at udøve ytringsfriheden og klandrer i forbindelse med terrorangrebet på Charlie Hebdo, at ytringsfriheden er svækket (ibid). På trods af at terrorangrebet var møntet på den satiriske ugeavis, er Hansen tilhænger af 'den gode' satire, som ifølge ham er, når vi griner sammen med hinanden og ikke af hinanden (id: 73). Denne form for satire, mener han, er *"[...] utrolig effektiv til at hive autoriteterne ned i øjenhøjde"* (id: 74), og yderligere, at *"[...] satiren kan også tolke verdens forfærdeligheder og udfordringer ud fra nye perspektiver, så det bliver heller ikke så åbenlyst, at der kun er én måde at løse dem på."* (id: 75). 'Den gode' satire leder derved op til en debat med forskellige syn på en sag, og det kan medføre, at vi flytter os, samt at det bringer os tættere sammen, hvilket understøtter det gode demokrati (id: 75-76).

Han er ikke fortaler for satire, hvor der grines af andre, fordi det leder til en selvdestruktiv ytringsfrihed, hvor der skabes grupperinger og modpoler i samfundet (id: 77). Hansen beretter, at *”Når ytringsfriheden handler om at udligne magtforhold, hvilket satiren som nævnt er et redskab til, så ville det naturligvis være skidt, hvis man forbød satire, der udstiller vores helligdomme – magthaverne”* (id: 76-77). Af citatet kan det altså udledes, at han er fortaler for, at satire kan og bør bruges i forbindelse med religion. Hvad han i denne sammenhæng ikke er fortaler for, er hvis begge parter ikke griner, og effekten af satiren derved ikke knytter os tættere sammen eller giver ny indsigt, hvorfor han er tøvende omkring retten til at udøve blasfemi (ibid).

Han udtaler, at det for ham handler om, at *“[...] gøre modsætningsforholdet mellem individualitet og fællesskabet til en styrke”* (id: 100), og det argumenterer han for ved at henvise til det enkeltes menneskes rettigheder (id: 93). Afslutningsvis mener Hansen, at ‘den gode’ satire kan været et middel til at fremme ytringsfriheden og vores fælles forståelser i et demokratisk samfund (id: 92).

Muhammedtegningerne set fra Stjernfelt og Eriksens synspunkt

Muhammedtegningerne vakte stor harme, og mange mente, at de overskred grænserne for ytringsfriheden, men her vil Stjernfelt og Eriksen være uenige.

Selve formålet med udgivelsen af Muhammed-tegningerne var som sagt at sætte fokus på den eksisterende frygt blandt tegnere ift. at afbillede profeten Muhammed og dermed den ”zombie-effekt” og selvcensur, som blev praktiseret. Der kan derfor argumenteres for, at de vil mene, at udgivelsen af tegningerne havde et vigtigt formål. De kritikere, der kritiserede Jyllands-Posten for at udøve bevidst provokation mod muslimer, og at have manglende respekt for religion og den religiøse følelse ift. Muhammed-tegningerne, vil Stjernfelt og Eriksen anse som værende en del af De Anstændige, der bedriver moralsk ketman. Det kan ræsonneres, da det netop er at udføre moralsk ketman, når man påstår, at man ikke vil kritisere islam, fordi det er disrespektfuldt. Denne ketman er kritisabel ifølge Stjernfelt og Eriksen, og de vil mene, at man skal stoppe med at tale magten, i form af islam, efter munden. I stedet bør muslimerne, der følte sig krænkede over tegningerne, opgive, at deres princip om nultolerance overfor afbildning af Muhammed skal gælde for det danske samfund, hvis de vil være en del af fællesskabet. I forlængelse heraf vurderes det, at Stjernfelt og Eriksen vil påstå, at der foreligger et reelt kulturelt problem i Danmark mellem muslimer og det generelle danske kulturkristne

samfund som konsekvens af 80'ernes muslimske indvandring, der som sagt medførte, at det blev populært at være Anstændig. Problemet forsvinder ikke blot ved, at man lader være med at udgive Muhammedtegningerne, så i stedet for at kritisere tegningerne skal man hellere fokusere på at løse problemet. I tilfældet med Muhammedtegningerne vurderes det, at de ikke vil mene, at kritikken, der illustreres ved tegningerne, er ubegrundet og for hård i tonen, da de som nævnt tidligere mener, at islam har medført et kritisabelt skift i den danske kultur. Med det menes, at mange nu er blevet De Anstændige, der ikke vil kritisere islam, fordi det anses som værende uanstændigt. Yderligere er de som sagt imod selvcensur, hvilket tegningerne gjorde op med. Dermed vurderes det, at de vil mene, at tonen i tegningerne er passende for problemets størrelse.

Som nævnt tidligere anmeldte en række muslimer Muhammedtegningerne for at overtræde blasfemiparagraffen, men det blev afvist at rejse sag. Stjernfelt og Eriksen vil stille sig helt enige i denne bedømmelse, da de først og fremmest er imod blasfemiparagraffen, og herunder mener de ikke, at man med lovgivning skal straffe folk for den tone, de ytrer sig med. Hvis folk dermed ikke bryder sig om tegningerne og mener, at de er afskyelige og krænkende, så skal straffen blot være i debatten. Her vil De Anstændige kunne indvende, at den tone, som tegningerne lagde for dagen, kan medføre forfølgelse af muslimer i Danmark, så der er behov for lovgivning, der håndhæver tonen, men her vil Stjernfelt og Eriksen derimod påpege, at dette ikke vil dæmpe spændinger i samfundet med derimod oplusse dem. Desuden kan der argumenteres for, at de vil sige, at det vil være forkert at dømme tegningerne for blasfemi. Det ikke er alle muslimer, der føler sig krænket, nedværdiget og forhånet over tegningerne, da der er tale om subjektive følelser.

Ud fra Stjernfelt og Eriksens idehistoriske gennemgang af ytringsfrihed, hvor de stiller sig enige med Spinoza, Mills, Dworkins og hertil med metaargumentet, er der ligeledes diverse årsager til, at offentliggørelsen af Muhammedtegningerne er acceptabel. Først og fremmest vil Stjernfelt og Eriksen gennem Spinoza påpege, at den danske befolkning har den bedste mulighed for at leve i harmoni, hvis man accepterer, at staten ikke kan lovgive og bestemme over tanker og ytringer f.eks. Muhammedtegningerne. Ydermere ville de igennem Dworkin argumentere for, at det er vigtigt, at de holdninger og tanker, der ytres gennem tegningerne, kan komme til udtryk i debatten. Dette skyldes, at hvis tegnerens holdninger blev holdt tilbage, og f.eks. ikke fik lov til at blive udgivet, eller hvis de blev dømt for blasfemi, ville de eventuelt føle sig undertrykte og opildne til revolution, hvilket ville ryste demokratiet i Danmark. Gennem Mills argumenter vurderes det ydermere, at Stjernfelt og Eriksen vil mene,

at Muhammedtegningerne ikke overskrider skadesprincippet, da det faktum, at nogle bliver krænket over tegningerne, ikke tæller som en reel skade, der skal straffes. Desuden mener de igennem metaargumentet, at det er vigtigt at beskytte ytringsfriheden og dermed rettigheden til at udgive Muhammedtegningerne, da det er en forudsætning, og er grundlæggende for alle øvrige menneskerettigheder.

Opsummerende kan det dermed siges, at Stjernfelt og Eriksen vil mene, at offentliggørelsen af Muhammedtegningerne var i orden og tegningernes tone ligeledes.

Corona-tegning set fra Stjernfelt og Eriksens synspunkt

I forlængelse af holdningen til Muhammed-tegningerne vurderes det, at Stjernfelt og Eriksen også vil finde Coronategningen acceptabel. Først og fremmest fordi tegningen ikke vurderes at bryde Mills skadesprincip, da det at nogen bliver krænket over tegningen, ikke er en skade, der skal straffes via domstolene. Men et er, at de vil mene, at det er lovligt korrekt at udgive den, noget andet er deres holdning til tonen der ytres med. I dette tilfælde kan der argumenteres for, at de vil mene, at der foreligger et problem med Kina som stormagt og deres kendte undertrykkelse af befolkningen, særligt ift. ytringsfrihed, som derfor med al ret kan kritiseres. Dermed vurderes det, at de vil mene, at tegningen har et anerkendelsesværdigt formål, og i forlængelse af dette kan der argumenteres for, at den også har til hensigt at gøre op med selvcensuren ligesom Muhammedtegningerne. Den er ikke som Muhammedtegningerne udgivet i en tema-artikel om censur, men den er til gengæld udgivet under "Dagens tegning", som er daglige satiretegninger. Netop satiren gør op med selvcensuren, hvormed Coronategningen ligeledes kan påstås at have dette som formål, og dermed er det set fra denne vinkel også en ytring, som Stjernfelt og Eriksen vil støtte op om. Grundet omfanget af disse problemer vurderes det, at de vil mene, tonen i tegningerne er acceptabel og begrundet.

De folk, der kritiserer tegningen for at være krænkende, vil Stjernfelt og Eriksen anse som udførende moralsk ketman, idet de taler magten, i form af Kina eller anstændighedsdiskursen, efter munden. Selvom titlen De Anstændige hos Stjernfelt og Eriksen er tiltænkt manglende religionskritik, så kan den med fordel også benyttes i denne kontekst, da krænkelsesargumentet på samme mådes ses. Dermed er det De Anstændige, der også her bedriver moralsk ketman, når de påstår, at Coronategningen er krænkende. I tilføjelse til dette vil det ud fra Stjernfelt og Eriksens idehistoriske gennemgang med Spinoza, Mill og Dworkin samt meta-argumentet ligeledes vurderes, at de vil finde Coronategningen acceptabel ud fra de samme argumenter, som der blev fremlagt i ovenstående analyse af Muhammedtegningerne.

Stjernfelt og Eriksen tager som sagt afstand fra blasfemi- og racismeparagraffen, hvorfor de derfor ikke vil mene, at Coronategningen skal dømmes for dette.

Det kan opsummeres, at Stjernfelt og Hansen ikke vil mene, at Coronategningen bryder de rammer, som de sætter for ytringsfriheden.

Muhammedtegningerne set fra Hansens synspunkt

Ejvind Hansen mener ikke, at Muhammedtegningerne havde en gavnlige effekt og har udtalt: *“Trykningen af Muhammed tegningerne har givet os en forringet ytringsfrihed”* (Hansen, 2016: 71).

På trods af at Westergaards intention med sin tegning var at udtrykke sig gennem konfrontatorisk satire og derved skabe en debat, som ville lede til indsigt, mener Hansen ikke, at det lykkedes. Derimod kan det vurderes, at Hansen vil mene, at tegningerne generelt havde en stigmatiserende effekt, hvorved der i stedet er tale om kampagne-satire. Denne type satire vil Hansen klassificere som ‘den dårlige’ satire, idet tegningerne ledte til store uenigheder, og skabte modpoler samt grupperinger. Effekten af dette er ifølge Hansen, at ytringsfriheden bliver selvdestruktiv. Ifølge Hansen lykkedes det altså ikke tegningerne at få alle parter til at grine og derved heller ikke at bringe samfundet tættere, hvilket ellers bør være satirens formål.

For Hansen er denne case ikke problematisk, fordi den udstiller en helligdom, men i stedet kan det tolkes, at problemet er, at denne case ikke leder til ny indsigt, men i stedet blot stridigheder, hvorved budskabet mister dets værdi. Hansen mener altså, at det skal være i orden at kritisere en religion og herunder islam, men det vigtige er i denne sammenhæng, at ytringsfriheden skal gøre os klogere, hive autoriteter ned i øjenhøjde og bringe os tættere sammen. Ydermere mener han, at fordi ytringsfriheden er uregerlig, bør den begrænses således, at den ikke har en kompromitterende og ødelæggende effekt på et andet individs muligheder i offentligheden. I forbindelse med tegningerne vil Hansen altså mene, at muslimers muligheder i offentligheden forringes.

I og med det kan vurderes, at Hansen ville mene, at Muhammedtegningerne kan klassificeres som ‘den dårlige’ satire, tjener tegningerne ikke de fire forhold, som han mener ytringsfriheden bl.a. gennem satire er vigtig for; oplysning, realisere humanistiske idealer, den gode offentlighed og en beskyttelse imod magthaverne. Der kan dermed argumenteres for, at

Hansen ikke finder offentliggørelse af Muhammedtegningerne acceptabel, idet virkningen er ukonstruktiv.

Coronategningen set fra Hansens synspunkt

Modsat Hansens klare afstandtagen fra Muhammedtegningerne kan hans syn på Coronategningen opfattes tvetydigt. Dette afhænger af, om tegningen ses som en beskyttelse mod magthavere og på den måde er en hjælp til oplysning, eller om tegningen opfattes som et angreb mod en nationalitet, der i Danmark er en minoritet.

Opfattes tegningen som latterliggørelse af en minoritet, ligesom den blev i et kinesisk øjemed, særligt uden for de danske grænser, vil Hansen mene, at der er tale om 'den dårlige' satire, idet der ikke tages højde for kulturelle forskelle. Med en opfattelse af tegningerne som værende kampagne-satire, vil Hansen ikke mene, at vi griner *med* hinanden, men i stedet at vi griner *af* hinanden. Det vil ifølge ham være problematisk, idet budskabet mister sin værdi og modpoler i samfundet skabes, hvilket han mener leder til en selvdestruktiv ytringsfrihed. Derved vil tegningernes virke være ukonstruktiv og ikke tjene, hvad Hansen mener, er ytringsfrihedens formål.

Opfattes tegningen anderledes og i stedet som en kritik af en totalitær stormagt, der afgrænser sig fra omverdenen gennem en stærk nationalisme, kan det antages, at Hansens ser anderledes på tegningen. Det kan antages, idet tegningen derved fungerer som beskyttelse imod magthavere, i form af Kina, og derigennem bidrager til indsigt og en god offentlighed. Det vil altså sige, at ses tegningen som 'den lille mands våben' imod en magthaver, er der ikke nogens ytringsfrihed, som kompromitteres, fordi der ikke er tale om en latterlig- eller nedgørelse af minoriteter. Anskues tegningen på en sådan måde, vil Hansen mene, der er tale om 'den gode' satire, da tegningen vil være medvirkende til at oplyse om nye perspektiver på verden, hvilket beriger samfundet og understøtter det gode demokrati gennem fælles forståelser.

Det kan findes problematisk, at Hansens teori omhandlende ytringsfrihed og satire ikke danner et tydeligt billede af, hvad hans standpunkt er ift. Coronategningen. Det kan antages som paradoksalt, fordi en teori gerne skulle fungere som en rettesnor og være tydelig, så den kan anvendes sammenhængende på diverse situationer. Yderligere findes det urealistisk, at alle altid vil grine i en bestemt situation, da man altid vil kunne finde en af anden holdning, som derfor ikke finder det morsomt.

Diskussion

Hvad siger de forskellige teoretikere om nødvendigheden af at begrænse ytringsfriheden og hvem skal sætte rammer for ytringsfrihed?

John Locke var som tidligere nævnt den første til at argumentere for en adskillelse af kirke og stat, og for at religion burde ses som et privat anliggende, så man nu kunne tage hul på diskussionen vedrørende statens grænser for magt. Ytringsfriheden ligger herunder, hvorfor Lockes tanker var væsentlige og grundlæggende, for at kunne påbegynde en debat om ytringsfriheden. Ud fra den præmis at statens opgave var at bestemme og lovgive om, hvad der kunne tolereres og ikke tolereres, anså Locke det for muligt at diskutere, hvad statens beføjelser reelt skulle være. Ud fra dette fastslår Locke, at statens mission bør være at sikre de borgerlige goder i form af frihed, sundhed, ejendom og liv, og derfor må staten ikke skades, hvis den skal kunne opretholde disse goder. Dermed bliver ytringsfriheden begrænset; individet må ytre sig frit, så længe det ikke skader de borgerlige goder eller staten. I så fald må staten gribe ind og begrænse individets ytringsfrihed.

Denne liberalistiske tankegang er på mange måder ens og sammenlignelig med John Stuart Mills ide om ytringsfrihed, hvilket kan skyldes, at Mill bygger sin teori på Lockes tanker. Mill tillægger dog ikke religionen nogen rolle som Locke, og har derimod et langt mere anstrengt forhold til denne, men ligesom Locke lægger Mill meget vægt på individets frihed. Hvor det for Locke er vigtigt at have ytringsfrihed, således at enhver i fred kan finde sin vej til den religiøse frelse, og der således er ytringsfrihed for alle troende, men ikke for ateister og katolikker, er Mill en mere sekulær tænk, for hvem religion ikke er hævet over debat. Mill udvider rammerne for individets ytringsfrihed ved at definere grænsen som gående ved hans føromtalt skadesprincip. Samfundet skal altså kun gribe ind, hvis princippet overtrædes, og dermed skal der generelt være så lidt indblanding som muligt. Ellers skal der blot være tale om moralsk fordømmelse.

Frederik Stjernfelt og Jens-Martin Eriksen er helt enige med Mills grænser for ytringsfriheden, og påpeger ligesom Mill, at en følelse af at være krænket ikke går under skadesprincippet. Dermed er der også her tale om en nærmest absolut ytringsfrihed, hvor straffen for at bryde den gode tone skal være i debatten fremfor lovgivningen.

Denne absolutte ytringsfrihed er noget, de har tilfælles med Immanuel Kant, der mener, at der skal være absolut frihed til at ytre sig i den offentlige brug af fornuft, men det samme gælder ikke for den private. Denne distinktion mellem privat og offentlig fornuft

vedrører især de mange embedspersoners dobbeltrolle, som både kritiske samfundsborgere og lydige statsembedsmænd, og han mener altså, at der skal være restriktioner for den private brug af fornuft, da det ellers vil være skadeligt for samfundet. Dermed er det en blanding af staten og ens egen fornuft, der skal sætte rammer for ytringsfriheden, men han vil ligeledes som netop føromtalt filosoffer have mest mulig ytringsfrihed. Dog adskiller han sig fra førnævnte ved i højere grad at have samfundets ve og vel i mente, hvorimod de andre i højere grad har individet i fokus, hvilket de ligger til grund for deres argumentation.

Dette fokus på samfundets bedste er ligeledes at finde hos Ejvind Hansen, som dog er repræsentant for en mere restriktiv ytringsfrihed end de andre filosoffer, idet han argumenterer for, at man i højere grad skal have love og bestemmelser, der kan dømme en for ens udtalelser. Det skal dog påpeges, at han også har et fokus på individet, men han mener i modsætning til særligt Mill og Stjernfelt samt Eriksen, at en absolut ytringsfrihed i højere grad vil skade individets frihed, og herunder mulighed for at blive hørt og værdsat i debatten, end gavne den. F.eks. er han i modsætning til Stjernfelt og Eriksen ikke tilhænger af Muhammedtegningerne. Han mener dermed, at absolut ytringsfrihed er mere ødelæggende end gavnlig for samfundet såvel som individet, hvorfor han er fortaler for begrænsende paragraffer som bl.a. racismeparagraffen. Der kan altså argumenteres for, at han på den ene side mener, at det i høj grad er staten, der skal sætte rammerne for ytringsfriheden, men samtidig påpeger han, at der ikke bør være konstante og faste rammer for ytringsfriheden, da den i et dynamisk samfund altid skal være til forhandling. Dermed lægges der op til, at folket skal debattere og stadfæste rammerne for ytringsfriheden, hvormed der er et paradoks i, hvem han mener, der skal sætte rammerne for ytringsfriheden.

Hvilken funktion bør ytringsfriheden have; bør den primært være et middel eller et mål sig selv?

Hvad som yderligere differentierer filosofferne og deres ståsteder med blik på ytringsfriheden, er hvad, de mener formålet med ytringsfriheden er. I denne kontekst kan der snakkes om ytringsfriheden som både et mål og et middel.

Locke har i sine breve ikke ytringsfrihed i fokus. Han beretter i stedet om tolerance, som bl.a. har dannet grundlag for ytringsfriheden. Det kan vurderes, at liberalismens fader Locke anser det at have mulighed for at ytre sig frit som et mål, da individets frihed er en del af de borgerlige goder, som staten skal sikre. Staten skal altså tolerere alt, der falder udenfor

dens mission, herunder ytringer. Derved kan det vurderes, at Locke opfatter tolerancen som et middel til frihed, der indbefatter individets ret til at ytre sig. Det er som sagt statens rolle at sætte grænserne, men staten kan ifølge ham ikke kontrollere borgerens meninger og tro, og bør kun gribe ind, hvis disse er af truende karakter for staten eller mennesker indenfor dennes mission. Af den grund kan der argumenteres for, at borgens ret til frit at ytre sig vægtes højt, og derved er et mål i samfundet, der har til formål at sikre de borgerlige rettigheder.

Ligesom Locke anskuer Mill individet liberalistisk, og vægter dets frihed højt. Begge ser derfor en enkeltes ret til at ytre sig frit som et mål i sig selv. Ligesom Locke argumenterer Mill for, at samfundet ikke bør gribe ind når som helst. Hvor Locke dog udtrykker, at samfundet bør gribe ind, hvis en ytring er skadende for staten, mener Mill i stedet, at samfundet har ret til at gribe ind, hvis en ytring fører til skade fysisk eller gennem injurier. Mill argumenterer for, at ytringsfriheden derudover også er et middel til at sikre samfundets udvikling, idet frie tanker medfører nye ideer, der leder til sandheden, og hvis ikke alle høres fornægtes sandheden, men dette er sekundært i forhold til, at det primære er, at ytringsfriheden er et anerkendelsesværdigt mål i sig selv. Langt hen ad vejen abonnerer Stjernfelt og Eriksen på Mills tanker om ytringsfriheden som et mål i sig selv, og dette udledes ud fra deres argumentation om, at det er den ret, der sikrer alle øvrige rettigheder og beslutninger. De mener yderligere, at ytringsfriheden kan bruges som middel, hvor den f.eks. kan bruges til at hindre dobbeltmoral og spændinger i samfundet.

Hvor Locke, Mill, Stjernfelt og Eriksen først og fremmest ser ytringsfriheden som et mål for den individets frihed, ser Kant anderledes ytringsfriheden som et middel til at opnå et oplyst samfund. Kant har derigennem samfundet i fokus, og det kan derfor antages, at Kant mener, at ytringsfriheden har til formål at styrke samfundet.

Ligesom Kant er ytringsfriheden for Hansen et middel til at styrke og udvikle et demokratisk samfund. Hansen skelner mellem 'den gode' og 'den dårlige' ytring. I det øjemed, mener han ikke 'den dårlige' ytring er til gavn for samfundet, og han mener derfor ikke, at ytringsfriheden bør bruges på denne vis. For Hansen er individets frihed og muligheder i et demokratisk samfund et mål. Denne frihed og disse muligheder sikres ifølge ham kun, hvis der gennem ytringer tages hensyn til andre, særligt minoriteter, ved ikke at nedgøre eller latterliggøre. Dette opstiller et paradoks i form af, at frihed og muligheder er et ideal, men samtidigt må alt ikke ytres. Rent funktionelt mener Hansen, at ytringsfriheden bør tjene fire formål. De to første formål; *"den skal hjælpe os til oplysning"* (Hansen, 2016: 15) samt *"realisere nogle humanistiske idealer"* (ibid) kan sættes i relation til Kants oplysningstanker, der berører samme formål. Det tredje formål; *"muliggøre en god offentlighed"* (ibid), er

sammenligneligt med Mills ide om, at ytringsfrihed kan forbedre samfundet. Yderligere tilføjer han et fjerde formål; ”beskytte os imod magthaverne” (ibid).

Hvilke begrænsninger, rækkevidder og styrker er der ved de filosofiske ståsteder i et nutidigt perspektiv?

Lockes grundlæggende tanker og idealer har været inspiration til manges videreudviklinger og fortolkninger, og hertil er hans princip om beskyttelse af de borgerlige goder, såsom f.eks. retten til ejendom, at finde i nutidige samfund. Dermed har hans tanker aktualitet. På trods af hans tanker på mange punkter stadig er aktuelle, kan hans breves idesæt ikke direkte overføres til det moderne samfund. Dette skyldes særligt det religiøse aspekt, herunder hans kritik af katolikker og ateister, der gennemsyrrer hans forestillinger. Locke mener nemlig, at alle skal være troende, hvilket ikke kan paralleliseres til nutidens nærmere sekulære samfund.

Kant, der ligesom Locke havde stor indflydelse på oplysningstiden, har ligeledes relevans i dag gennem hans skelnen mellem privat og offentlig fornuft. Dette gør sig eksempelvis gældende i eksemplet med den tidligere PET-chef Jakob Scharf, der både under sit offentlige embede og derefter har begrænset ytringsfrihed via tavshedspligt i hans private fornuft, hvorimod den er absolut i hans offentlige fornuft. Dermed er det tilladt for ham at kritisere PET overordnet i offentligheden, men hans private fornuft begrænser ham til ikke at måtte dele fortrolige oplysninger. Men denne skelnen har en hårfin grænse, der kan være svært at vurdere, hvilket også gjorde sig gældende hos Scharf, som fik en dom for at have brudt sin tavshedspligt i forbindelse med udgivelsen af bogen *Syv år for PET*. Kants skelnen mellem privat og offentlig fornuft har altså en begrænsning, idet det generelt kan være svært at vurdere, hvor grænsen går, hvilket netop illustreres i eksemplet med Scharf. Det er i forlængelse af dette paradoksalt, at Kant påstår, der er absolut ytringsfrihed i den offentlige fornuft, da det kan antages, at den offentlige fornuft er betinget af den private fornuft. Endnu en begrænsning ved Kant ift. nutidens samfund er, at han mener, at det er de lærde, der skal hjælpe resten, og dermed insinuerer, at de ved bedst. Dette vil i dag være uetisk af fremhæve en samfundsgruppe på bekostning af andre, og hertil påpege, at de er ”bedre”.

Ligesom der hos Kant kan findes begrænsninger, gør det samme sig gældende hos Mill. Mill udtrykker, at der gennem ytringer skal tages hensyn til samfundets svage, dog kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvem denne kategori indbefatter. Der kan yderligere stilles spørgsmålstejn ved hans skadesprincip, hvor han bl.a. laver en distinktion mellem injurier og følelsesmæssig krænkelse, der i visse tilfælde kan være svære at adskille, idet denne vurdering

kan være subjektiv. Derimod er en rækkevidde ved Mill, at han fremfører et ideal om, at alle har ret til at blive hørt, hvilket stadig er efterstræbelsesværdigt i nutiden, da det er en af demokratiets grundsten.

Samme kritik kan rettes imod Stjernfelt og Eriksen, idet de opstiller samme grænser for ytringsfriheden som Mill og dermed ved hans skadesprincip. Som der er skrevet tidligere, mener Stjernfelt og Eriksen, at tonen bør være således, at man respekterer andres ret til at ytre sig, selv på en afskyelig måde, men at man ligeledes har ret til at kritisere de andre på en ligeledes hård måde. Denne holdning kan kritiseres for, ikke at tage højde for menneskers forskellige forudsætninger, for at komme med en modkritik eller et forsvar. Stjernfelt og Eriksen tager eksempelvis ikke hensyn til minoriteter. En faktor, der øger gyldigheden af Stjernfelt og Eriksens argumentation er, at de benytter sig af diverse anerkendte filosoffer til at underbygge deres egen holdning.

I modsætning til Stjernfelt og Eriksen er Hansen en, der netop finder minoriteter vigtig. Der kan argumenteres for, at der i Hansens omtalte forfatterskaber er uklare formuleringer og paradokser at finde. Et eksempel på det kan ses i hans forhold til satire, hvor han mener, vi bør grine med hinanden og ikke af hinanden. Det er paradoksalt, idet han siger, han er fortaler for satire, men denne tankegang udelukker former for satire og ytringsfrihed, hvor man intet fællesskab med modparten har, men i stedet skarpt angriber modparten. Et eksempel på det kan være, en magthaver som angribes, der formentligt ikke finder angrebet morsomt. Hvis det betyder, at man for at grine sammen bliver nødt til at undlade kritik af magthavere, så går det imod Hansens fjerde princip, der går ud på, ytringsfriheden er vigtig ift. at beskytte os imod magthavere. Dermed kan det blive problematisk at leve op til hans princip om at grine at sammen og samtidig udøve beskyttelse imod magthaverne. Herudover kan der stilles spørgsmålstejn ved tvetydigheden i, at han på den ene side mener, at ytringsfriheden skal være dynamisk og til forhandling, hvormed det må antages, at det er folket, der sætter rammerne. Men på den anden side mener han, at der skal være love, der stadfæster ytringsfriheden, og det medfører, at han implicit påstår, at ytringsfriheden skal være fastlagt, og at staten skal sætte rammerne. Desuden nævnes det tidligere i diskussionen, at Hansen er opmærksom på det paradoksale i, at borgeren fratages en del af ytringsfrihedens værdighed gennem politiske restriktioner, men samtidigt er han fortaler for lovbestemmelser, der kan antages at tæmme ytringsfriheden. På trods af at Hansen selv er opmærksom på dette, forholder han sig ikke yderligere til problematikken, hvormed det bliver uklart, hvad hans egentlige holdning er. Hvad som gør Hansens tankesæt aktuelt, er det faktum, at han er opmærksom på

forskellige mekanismer i samfundet, herunder det lovbaserede- og adfærdsregulerende paradigme, som har betydning for den enkeltes ytringsfrihed. Særligt det adfærdsregulerende paradigme har i nyere tid fået større indflydelse via internettet. Dette paradigme medfører gråzoner, hvilket han er opmærksom på og stiller sig kritisk overfor, dog tydeliggør Hansen ikke en løsning.

Konklusion

- *Har Danmark i praksis absolut ytringsfrihed? Hvis ikke, hvilke begrænsninger er den underlagt, og hvordan kommer det til syne i den kunstneriske udtryksform satire med udgangspunkt i Muhammed- og Coronategningerne?*

I Danmark kan det diskuteres, hvorvidt vi har absolut ytringsfrihed. På den ene side kan der argumenteres for, at vi i teorien har absolut ytringsfrihed som følge af grundlovens afstandtagen fra censur, men det at du kan dømmes for dine ytringer, medfører at du i praksis ikke har absolut ytringsfrihed. Idéhistorisk har der heller aldrig været absolut ytringsfrihed uden, at man står til ansvar for domstolene. Grænserne for absolut ytringsfrihed er desuden differentiabelt afhængigt af hvilken filosof, blikket rettes imod. Også hos nutidens filosoffer er der forskellige holdninger til, hvor grænserne for ytringsfriheden bør sættes, hvilket kommer til synes i ytringsfrihedsdebatten, der eksempelvis debatteres i forbindelse med udtryksformen satire. Muhammed- og Coronategningerne illustrerer, at ytringsfriheden og dens brug er et holdningsspørgsmål, som derved opfattes forskelligt. I Danmark er ytringsfriheden underlagt bestemmelser, hvilket gør sig glædende i form af paragraffer. Hvad der dog er interessant ift. grænserne for ytringsfrihedens udvikling, er bl.a. afskaffelsen af blasfemiparagraffen i 2017 samt den statslige udtalelse i forbindelse med Coronategningen, der tegner et billede af det standpunkt, som Danmark officielt tager med henblik på grænserne. Selvom der officielt tages stilling, er nulevende Stjernfelt, Eriksen og Hansen et eksempel på, at der alligevel er blandede holdninger til dette debattemne. Stjernfelt og Eriksen mener, at grænsen skal gå ved Mills skadesprincip, derfor vurderes det, at satire i form af Muhammedtegningerne og Coronategningen er acceptable, hvorimod Hansen er af anden holdning. Han mener nemlig, at der bør være flere restriktioner for ytringsfriheden, herunder satire, med henblik på at beskytte minoritetens muligheder i det demokratiske samfund, hvorfor det vurderes, at han finder Muhammedtegningerne kritisable. Dog er hans holdning til Coronategningen mere tvetydig, hvor der både kan argumenteres for at han vil finde den acceptabel og uacceptabel.

Afslutningsvis kan det konkluderes, at der i Danmark er absolut ytringsfrihed dog betinget af straf, hvorfor den i praksis ikke er absolut, hvilket forekommer paradoksalt. Dog kan der argumenteres for, at rammerne for ytringsfrihed er blevet udvidet i de senere år. Dette ses f.eks. i afskaffelsen af blasfemiparagraffen og gennem officielle udtalelser, hvor det udtrykkes, at staten ikke ønsker at blande sig i forbindelse med både Muhammedtegningerne og Coronategningen af hensyn til ytringsfriheden i Danmark. Grænserne for ytringsfriheden er

desuden til fortsat debat, og har været det siden Lockes begyndende tanker om adskillelse af kirke og stat.

Litteraturliste

Med forfatter

- Amdisen, A. (2012, 18. april): *Johan Friedrich Struensee, 1737-1772*. Lokaliseret 21.03.20: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/johann-friedrich-struensee/>
- Bojesen, N. (2020, 27. januar): *Dagens tegning: Coronavirus*. Lokaliseret 10.05.20: <https://jyllands-posten.dk/debat/tegning/ECE11898365/dagens-tegning-coronavirus/?fbclid=IwAR3aT8ilO66WrqkLnj0HF66-quLUFenfQxnOHJNzdsDDKGCRRXngFcxjhKM>
- Brink, D. (2015, 10. januar): *Den glemte historie*. Lokaliseret 12.04.20: https://www.information.dk/moti/2015/01/glemte-historie?lst_cntrb
- Busck, S. (2011, 8. november): *Oplysningstiden*. Lokaliseret 08.05.20: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/oplysningstiden/>
- Chaudhury, V. (2020, 28. januar): *Kina forlanger undskyldning fra dansk avis efter satiretegning (v.5)*. Ritzau.
- Collin, F. & Køppe, S. (2003): *Humanistisk videnskabsteori*. DR Multimedie Ebdrup, N (2011, 15. april). *Sådan skal satire forstås*. Lokaliseret d. 09.05.20: <https://videnskab.dk/kultur-samfund/sadan-skal-satire-forstas>
- Eriksen, J., & Stjernfelt, F. (2013): *De Anstændige*. Viborg: Gyldendal.
- Fruelund, B. (2020, 29. januar): *Dansk satiretegning får Kina op i det røde felt*. Sektion 1, side 10.
- Gadamer, Hans-georg. (1960): *Truth and method* – lokaliseret på: <https://mvlindsey.files.wordpress.com/2015/08/truth-and-method-gadamer-2004.pdf>
- Hansen, E. (2016): *Kugleregn møder kuglepen*. Aarhus: Philosophia
- Husted, J. (2008): “Jørgen Husted: Mill om friheden”. P. 146-233. I: Husted, Jørgen (2008): *Mill om friheden*. Aarhus: Philosophia
- Ingvorsen, E (2017, 2. juni): *Blasfemiparagraffen er blevet afskaffet*. Lokaliseret 07.05.20: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/blasfemiparagraffen-er-blevet-afskaffet>
- Jacobsen, M. C. (2003): *Et brev om tolerance*. Frederiksberg: DET lille FORLAG.
- Jørgenssen, S. (2017, 3. marts): *Ikke flertal: Alternativet stemmer nej til at afskaffe blasfemiparagraffen*. Lokaliseret 15.05.20: <https://jyllands-posten.dk/politik/ECE9470329/ikke-flertal-alternativet-stemmer-nej-til-at-afskaffe-blasfemiparagraffen/>

- Kant, Immanuel (1784): *Was ist Aufklärung?* I: UTOPIE kreativ, H. 159 (Januar 2004), S. 5-10. Lokaliseret:
https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/159_kant.pdf
- Larsen, J. & Raatz, M. (2017, 29. maj): Regeringen på vej til at afskaffe blasfemiparagraffen. Lokaliseret 15.05.20:
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/regeringen-paa-vej-til-afskaffe-blasfemiparagraffen>
- Macleod, C. (2018): *John Stuart Mill*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Lokaliseret 08.04.2020: <https://plato.stanford.edu/entries/mill/>
- Mchangama, J., & Stjernfelt, F. (2016): *Men*. Viborg: Forfatterne og Gyldendal.
- Mill, J. S. (1999): "John Stuart Mill: Om friheden"¹. P. 11-146. I: Husted, J. (2008): *Mill om friheden*. Aarhus: Philosophia
- Nielsen, A, E. (1999): "At fortolke fortolkeren" i Anders Østergaard, red., *Skud*. – *Tekstanalysen i dag*, Amanda, s. 36-41.
- Pahuus, M. (2011): "Hermeneutik". I: F. Collin & S. Køppe (Red.), *Humanistisk videnskabsteori* (139-169). DR Multimedie
- Pedersen, C. (2014): *Kina – statsflag*. Lokaliseret 14.05.20:
[http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Flag,_emblemer_og_heraldik/Flag_i_verden/Kina_\(Statsflag\)](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Flag,_emblemer_og_heraldik/Flag_i_verden/Kina_(Statsflag))
- Pedersen, K (2015, 30. september): *Dansk satire: Mod Gud og hver mand*. Lokaliseret 12.04.20: <https://www.dr.dk/nyheder/kultur/historie/dansk-satire-mod-gud-og-hvermand>
- Petersen, C (2020, 28. januar): *Mette Frederiksen med svar til Kina: Vi har ytringsfrihed* (v.5). Ritzau.
- Rasmussen, C (2020, 3. februar): *Debat: JP-tegning udstiller Kinas begrænsede evner til desinformation*. Lokaliseret 16.05.20: <https://www.altinget.dk/forsvar/artikel/debat-jp-tegning-udstiller-kinas-begraensede-evner-til-desinformation>
- Rosengaard, L. (2015): *Satire (faktalink light)*. Lokaliseret 12.04.20:
<https://faktalink.dk/titelliste/satire>
- Samson, J. (2020): *2. Verdenskrig*. Lokaliseret 16.05.20:
<https://faktalink.dk/titelliste/2-verdenskrig>
- Samson, J. (2016). *Kulturrevolution i Kina*. Lokaliseret 14.05.20:
<https://faktalink.dk/titelliste/kulturrevolutionen-i-kina>

- Staghøj, Søren (2011): *Racismeparagraffen og hate speech i den internationale menneskeret*. Lokaliseret 28.03.20: <http://justitia-int.org/racismeparagraffen-og-hate-speech-i-den-internationale-menneskeret/>
- Son, S. J. (2016, 30. april): *Xenophobia toward Asian in Europe. Yellow Peril in Europe*. Lokaliseret 25.05.20: <https://xenophobiaineuropa.wordpress.com/2016/04/30/xenophobia-toward-asian-in-europe-yellow-peril-in-europe/>
- Van Mill, David (2002, 29. november): “Freedom of Speech”. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Lokaliseret 10.05.20: <https://plato.stanford.edu/entries/freedom-speech>

Uden forfatter

- Anklagemyndigheden.dk (2017, 2. juni): *Statsadvokat aflyser straffesag om blasfemi*. Lokaliseret 15.05.20: <https://anklagemyndigheden.dk/da/statsadvokat-aflyser-straffesag-om-blasfemi>
- Council of Europe (u.å.): 47 Member States. Lokaliseret 16.05.20.: <https://www.coe.int/en/web/portal/47-members-states>
- Danmarkshistorien.dk (2008, 18. april): *Oplysningstid og reformpolitik i 1700-tallet*. Lokaliseret 12.04.20.: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/1700-talstema-oplysningstid-og-reformpolitik/>
- Danmarkshistorien.dk (2016, 21. november): *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, 4. november 1950*. Lokaliseret 16.04.20.: <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/den-europaeiske-menneskerettighedskonvention-4-november-1950/>
- Danskelove.dk (u.å. a). Lokaliseret 10.05.20: <https://danskelove.dk/straffeloven/163>
- Danskelove.dk (u.å. b). Lokaliseret 10.05.20: <https://danskelove.dk/straffeloven/266b>
- Den Danske Ordbog (u.å.): *Satire*. Lokaliseret 12.04.20.: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=satire&tab=rel>
- DMJX.dk (u.å.): *Ejvind Hansen Forskningslektor*. Lokaliseret 13.05.20.: <https://www.dmjx.dk/om-os/kontakt/medarbejdere/ejvind-hansen>
- Domstol.dk (u.å.). Lokaliseret 25.05.20: <https://www.domstol.dk/alle-emner/anlaeg-civil-sag/forbud-og-paabud/>

- European Court of Human Rights (2010, 1. juni): European Convention on Human Rights. Lokaliseret 8.05.20.:
https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
- Ft.dk (u.å. A): *Grundlovens paragraf 77*. Lokaliseret 10.05.20.:<https://www.ft.dk/da/dokumenter/bestil-publikationer/publikationer/ningrundlov/min-grundlov/kapitel-8/paragraf-77>
- Ft.dk (u.å. B): *Grundlovens og folkestyrets udvikling*. Lokaliseret 16.05.20.:
<https://www.ft.dk/da/folkestyret/grundloven-og-folkestyret/grundlovens-og-folkestyrets-udvikling>
- Folketinget (2017): *Min Grundlov*. Bording A/S. https://www.ft.dk/-/media/sites/ft/pdf/publikationer/grundloven/min-grundlov_web.ashx
- Justitsministeriet.dk (u.å.): *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention*. Lokaliseret 8.05.20.:
<https://www.justitsministeriet.dk/arbejdsomraader/international/menneskerettigheder/den-europaeiske-menneskerettighedskonvention>
- Ritzau (2020, 28. januar): Kina forlanger undskyldning fra Jyllands-Posten efter satiretegning. Lokaliseret 10.05.20: <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE11903105/kina-forlanger-undskyldning-fra-jyllandsposten-efter-satiretegning/>